

Teologi och ekonomisk utveckling

En narrativ analys av två teologiska perspektiv på
marknadsekonomins globalisering

Författad av: Liv Nyman

C-uppsats, vt 2020

Handledare: Oskar Broberg

Avdelningen för ekonomisk historia,
institutionen för ekonomi och samhälle vid
Handelshögskolan

Göteborgs universitet

Sammanfattning och nyckelord

I denna uppsats genomförs en narrativ analys av två teologiska texter, vilka diskuterar ekonomisk utveckling och global handel utifrån olika ekonomiska och historiska argument – förutom det kyrkohistoriska och bibelvetenskapliga raster som utgör deras teologiska argumentation. Utgångspunkten för analysen i uppsatsen är att de olika perspektiven i utvecklingsdebatten utgör olika berättelser, eller narrativ, vilkas 'story-lines' skiljer sig åt beroende på vilka ekonomiska teorier och idéer som används, liksom vilka historiska förlopp som framhålls och vad de anses ha för orsak och verkan. Det blir tydligt genom uppsatsen att varken den frihandelsvurmande berättelsen eller det globaliseringskritiska narrativet ger en verklighetstrogen bild av vad som ger hållbar ekonomisk utveckling. Utvecklingsekonomen Ha-Joon Chang, jämte ytterligare några tunga röster inom utvecklingsforskningen, bidrar här till en mer realistisk förståelse, bland annat genom en rad historiska exempel som visar att framgångssagan om fri handel och globalt integrerade marknader varit och är avhängig protektionism i rätt mängd och tid.

Nyckelord: narrativ analys, Deirdre McCloskey, politisk teologi, "The Greed Line", Brent Waters, ekonomisk utveckling, globala marknader, kapitalism, ekonomisk fördelning, rättvisa, frihandel vs. protektionism, Ha-Joon Chang, Dani Rodrik.

Innehållsförteckning

1. Inledning	1
1.1 En inblick i utvecklingsdebatten – från ekonomisk historia till teologiska perspektiv	2
1.1.1 Den ekonomiska utvecklingsdebatten och dess historiska bakgrund	2
1.1.2 En teologisk diskussion som speglar den vidare globaliseringsdebatten	8
1.2 Syfte och frågeställning	11
1.3 Teori och metod	12
1.3.1 Teoretiska grundantaganden – en människosyn som motiverar narrativ analys	12
1.3.2 Narrativ analys á la McCloskey	14
2. En globalt integrerad ekonomi på gott och ont – ett teologiskt-ekonomiskt drama i tre akter	20
2.1 Första akten: ökande klyftor mellan fattiga och rika	20
2.1.1 Girighet inskränker fattiga människors livsvillkor	20
2.1.2 'All boats do rise' – om vi skall tro Brent Waters	26
2.1.3 'Kreativ förstörelse' – ett nödvändigt ont om vi vill åtnjuta de goda frukterna av global kapitalism	30
2.2 Andra akten: möjligheternas marknad eller kapitalism i kris?	32
2.2.1 "theology and churches have an important role to play in uncovering the falsehood disseminated by the current capitalist regime"	32
2.2.2 Möjligheternas marknad	35
2.3 Tredje akten: Robin Hood-politik vs. marknadsstaten	38
2.3.1 Att ta från de rika och ge till de fattiga – men får det bukt med girigheten?	39
2.3.2 Statens – och marknadens – begränsade roll	43
3. Avslutande diskussion	47
3.1 När utvecklings-policies övergår i 'the marvelous'	47
3.2 Viktiga lärdomar	48
4. Källförteckning	49

1. Inledning

Stiglitz hävdade i förordet till 2001 års utgåva av Polanyis *The Great Transformation*, att resonabla intellektuella rört sig bort från en polariserad debatt gällande 'the self-regulating market', och att 'myten om denna är död.' Detta menar dock Ha-Joon Chang, sex år senare, inte stämmer i praktiken – myten lever förvisso. Också Fred Block påpekar i sin inledning till nämnda utgåva av *The Great Transformation* att Polanyis kritik av 'market liberalism' bidrar till en mer nyanserad och komplex förståelse av globaliseringsdebatten i kölvattnet efter kalla kriget, vilket Block alltså menar behövs i en fortsatt politiskt uppdelad debatt.

Nu som då, vill jag hävda, behöver debatten nyanseras och ett första steg är då att bli medveten om hur olika argument bygger ett visst narrativ. Jag vänder mig därför till Deirdre McCloskey och hennes förståelse av ekonomiska narrativ, som guidar min analysmetod i denna uppsats, och hon påminner just: "To criticize the varieties of stories, though, you have to know that they are being told." Hon uppmärksammar att vetenskapare i allmänhet, och ekonomer i synnerhet, måste påminnas om att den som presenterar och diskuterar 'hard facts' och 'pure logic' också berättar berättelser och använder metaforer, i likhet med andra författare.¹

Jag menar att utvecklingsdebatten som den förts de två senaste decennierna, och som speglas i det teologiska samtal jag här skall fokusera på, visar att polariseringen mellan konkurrerande narrativ lever vidare i hög grad. Jag kommer att analysera två teologiska texter. Antologin *The Greed Line: Tool for a Just Economy* är författad i Kyrkornas Världsråds regi av en grupp teologer och samhällsvetenskapliga forskare som på olika sätt kombinerar utvecklingsekonomiska frågor med en etisk debatt som tar avstamp i kristen teologi – boken sammanfattar diskussioner som förts av dessa teologer/samhällsvetare i Kyrkornas Världsråds 'studiegrupp' om girighet och global ekonomi, och de olika bidragen förenas i en interventionistisk omfördelningspolitik varför det är tydligt att de, som representanter för en betydelsefull röst inom det internationella kyrkliga samfundet, sällar sig till ett globaliserings- och marknadskritiskt 'läger'. Den andra boken, *Just Capitalism: A Christian Ethic of Economic Globalization*, är skriven av den amerikanska teologen Brent Waters – han får stå för en mer frihandelsvänlig röst inom kyrkan, med sina teologiska och ekonomiska argument till

---

¹ Deirdre McCloskey, *If You're So Smart: The Narrative of Economic Expertise* (The University of Chicago Press 1990, citat s. 3). När boken skrevs hette författaren fortfarande Donald McCloskey, men jag använder här genomgående hennes nuvarande namn.

förmån för fria globala handelsflöden.² Dessa texter, som båda publicerades 2016, visar således på olika perspektiv inom den teologiska diskursen och jag argumenterar i denna uppsatsen (i linje med McCloskeys narrativa approach) för att de utgör två olika berättelser om utvecklingsekonomiska och ekonomihistoriska frågor, liksom om teologiska perspektiv på dessa samt vad kristna kyrkor bör ha för roll i en global ekonomi. Jag kommer här fokusera på författarnas argument gällande frukterna av en global kapitalistisk ekonomi – en skörd som fördelas allt mer ojämnt när de som redan har mycket roffar åt sig mer, enligt Kyrkornas Världsråds narrativ, men, betonar Waters i sin optimistiska berättelse, som trots en del felslagna skördar och ansvarslöst förvaltarskap höjer levnadsstandarden för allt fler människor i världen.

McCloskey menar att vi kan värdera olika narrativ, då metaforer och 'story lines' kan ligga närmare eller längre ifrån verkligheten. Utifrån grundantagandet att vi alla berättar berättelser när vi argumenterar och resonerar, liksom att det är genom narrativ (om historia, samtid och framtid) som vi förstår världen, tror jag inte att vi kan göra några slutgiltiga normativa ställningstaganden om 'verkligheten' eller sanningen med avseende på dessa ekonomiska frågor. Men genom att jämföra de aktuella narrativen, samt föra dem i dialog med några andra berättelser om ekonomi och utveckling, vill jag försöka säga något om huruvida de berättelser som kristen teologi berättar om kapitalism och fattigdomsbekämpning är trovärdiga. Vi (teologer likaväl som ekonomer och ekonomihistoriker) måste vara uppmärksamma på hur olika narrativ vinklas, så att beslut om utvecklings-policies, lagändringar och etiska riktlinjer fattas utifrån en bredare förståelse och inte baseras på enbart *ett* förhärskande narrativ.

1.1 En inblick i utvecklingsdebatten – från ekonomisk historia till teologiska perspektiv

1.1.1 Den ekonomiska utvecklingsdebatten och dess historiska bakgrund

För att ge en historisk bakgrund till den utvecklingsekonomiska debatt som här skall analyseras bör vi kort blicka tillbaka på de stora ekonomiska och socioekonomiska förändringar som sker under 1800- och 1900-talen. Med industrialiseringen, som accelererar under denna tidsperiod, kommer också en modernisering av samhällen, både på det politiska och ekonomiska planet, vilket hänger samman med demografiska förändringar. Tekniska innovationer, som bryter ny mark både inom

---

² Athena Peralta och Rogate Mshana, red., *The Greed Line: Tool for a Just Economy* (WCC Publications 2016). Brent Waters, *Just Capitalism: A Christian Ethic of Economic Globalization* (Westminster John Knox Press 2016).

infrastruktur och industritillverkning, och som hänger samman med höjda utbildningsnivåer och ett skolsystem som kommer allt fler till dels, kan nämnas som ett par viktiga faktorer som har stor inverkan på den ekonomiska utvecklingen. En effekt som följer av dessa förändringar in på 1900-talet är en strukturomvandlingsprocess som innebär att industrin och efter hand tjänstesektorn ökar i betydelse och sysselsättningsgrad, samtidigt som sysselsättningen inom jordbruket minskar avsevärt, en förskjutning som blir möjlig med ökad produktivitet inom jordbruket och detsamma sker i relation till en växande tjänstesektor när industrier med tiden blir allt mer effektiva.

Med denna utveckling ser vi historiskt häpnadsväckande tillväxtsiffror framförallt i de länder som industrialiseras på allvar först under andra halvan av 1900-talet (bland annat de 'asiatiska tigrarna' som vi skall återkomma till i analysdelen). Export av råvaror och industrivaror till nya marknader spelar en avgörande roll för tillväxten i världsekonomin, varför industrialiseringen och moderniseringen är tätt sammankopplade med globalt och regionalt integrerade handelsflöden, eller kort och gott (ekonomisk) globalisering.³

Dessa förändringar har på många sätt varit till det bättre – inte minst har levnadsvillkoren förbättrats för en stor del av världens befolkning med nya inkomstmöjligheter, sänkta tillverkningskostnader och förändrade konsumtionsvanor. Den ekonomiska utveckling och tillväxt som dessa förändringar inneburit har som bekant dock inte skett jämt fördelat mellan länder och över tid. Kolonialtidens betydelse för hur olika internationella handelsrelationer utvecklats sig, liksom för vilka förutsättningar olika länder haft att industrialiseras och moderniseras, är ett tydligt exempel på att spelplanen aldrig varit rättvis. Som Lennart Schön uttrycker det: "Samspelet mellan yttre och inre faktorer avgjorde om en region skulle inleda ett dynamiskt tillväxtförlopp eller om den skulle stagnera och hamna allt mer på efterkälken i den globala tillväxten."⁴ Dani Rodrik, professor i internationell politisk ekonomi, beskriver det som att världen kom att delas upp i "an increasingly industrial core and a largely raw materials-producing periphery," där 'kärneekonomierna' står som

---

³ För en översiktlig genomgång se Lennart Schön, *Vår världs ekonomiska historia: del II Den industriella tiden* (SNS Förlag 2010, kap 4 och 5); en mer problematiserande och djuplodande historisk genomgång av de senaste två hundra årens ekonomiska utveckling runt om i världen görs av Adam Szirmai i *Socio-Economic Development* (Cambridge University Press 2015, andra upplagan). Angående strukturomvandling (och hur detta kan förstås på olika sätt) se t.ex. Charles Feinstein "Structural Change in the Developed Countries During the Twentieth Century" i *Oxford Review of Economic Policy* (vol. 15, nr. 4, 1999: 35-55, online-resurs).

⁴ Schön, s. 173.

vinnare med avseende på tillväxt och förutsättningar för att dra nytta av den ekonomiska globaliseringen.⁵

Båda dessa citat får det kanske att låta som att det finns enkla förklaringar till varför utvecklingen av den globala ekonomin haft så olika effekter i olika länder – och vad som var framgångsfaktorerna under den första industrialiseringsvågen, som startade i England, liksom i de länderna som industrialiseras senare på 1900-talet. Men mångfalden av teorier och argument inom ekonomihistorisk forskning, både med avseende på en bredare utvecklingsdebatt liksom mer specifikt gällande frågan om ekonomisk tillväxt, visar att det inte finns några entydiga svar. Det är ju också utgångspunkten för denna uppsatsen och motivationen bakom metodvalet.

Rodrik sätter fingret på hur försöken att förklara olika länders ekonomiska framgångar/stagnation ofta kommer ner till frågan om den ekonomiska globaliseringens fram- och baksidor – och följaktligen huruvida stater bör lämna utrymme åt globala marknadskrafter att 'göra sitt', eller snarast reglera och begränsa internationella handels- och kapitalflöden. Rodrik formulerar det som att vi å ena sidan ser hur globaliseringen har potential att avhjälpa fattigdom och främja ekonomisk tillväxt, men å andra sidan kan vi konstatera att skillnaderna mellan fattiga och rika länder ökat de senaste decennierna – hur kommer då det sig?

This question has preoccupied economists and policy makers for a very long time. The answers they have produced coalesce around two opposing narratives. One says the problem is "too little globalization," while the other blames "too much globalization." At different times in history, each of these narratives has found favour and they have experienced varying appeal in different parts of the world. But the debate on globalization and development ultimately always comes back to the conundrum framed by these competing narratives: If we want to increase our economic growth, should we throw ourselves open to the forces emanating from the world economy, or protect ourselves from them?⁶

Inom ekonomisk historia diskuteras dock ekonomisk utveckling utifrån en rad olika perspektiv som inte alltid rör globaliseringsfrågan i direkt mening, även om kolonialism och internationell handel är inblandade på ett eller annat sätt. Jag skall kort introducera några röster i denna debatten som visar både på 'opposing narratives' om ekonomisk globalisering, liksom ett par andra perspektiv vars berättelser byggs upp kring andra faktorer som kan förklara ekonomisk tillväxt – detta för att visa på den kontext, eller diskurs, som det teologiska materialet som analyseras i uppsatsen relaterar till.

---

⁵ Dani Rodrik, *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy* (W. W. Norton & Company, Inc. 2011, 139).

⁶ Rodrik, s. 137-138, citat 138.

Några av de utvecklingsekonomiska tänkare som tas upp här kommer sedan följa oss in i analysavsnittet och fungera som bollplank i relation till de två teologiska texter som står i fokus för min narrativa analys.

En viktig historisk röst i utvecklingsdebatten – som nämndes i inledningsavsnittet – är Karl Polanyi, som publicerade sin *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time* 1944. Mot bakgrund av en gedigen historisk genomgång, som rör ekonomins inverkan på politiska omvälvningar under de senaste århundradena, ställer han sig kritisk till idén om en 'self-regulating market economy' och menar att marknaden bör vara inbäddad i statliga och sociala institutioner, snarare än att samhällsordningen tvärt om underordnas och formas av marknadslogik – det senare alternativet menar han uppkommer först med den industriella revolutionen i England, då en ny typ av marknadsekonomi växer fram. På så vis bidrar han med en kritisk läsning av historien och möjliga orsakssamband när det kommer till samhällsförändring och ekonomisk utveckling, då han ifrågasätter vissa invanda tolkningsmönster inte bara inom historieämnet utan också områden som sociologi och politisk filosofi.⁷

När det kommer till tillväxtdebatten mer specifikt finner vi olika argument kring vilka orsak-verkan-relationer som kan sägas vara nyckeln till framgång eller orsaken till stagnation, när man kollar på enskilda länder över tid samt jämför olika länders förutsättningar och strategier. I antologin *Natural Resources and Economic Growth: Learning from History* diskuteras till exempel betydelsen av naturresurser (alltifrån skog och jordbruk till mineraler och olja), som i vissa länder blivit en tillgång och i andra ett hinder för tillväxten.⁸ Ekonomihistoriker som Douglas North, eller Acemoglu, Johnson och Robinson med sitt antologikapitel "Institutions as a Fundamental Cause of Long-run Growth", vill istället betona vikten av institutionella faktorer. En central poäng är då att välfungerande ekonomiska och sociala institutioner (så som statlig politik, rättssystem och samhällsnormer) är avgörande för att skapa goda förutsättningar för ekonomisk tillväxt i ett land. North menar att institutionernas betydelse för ekonomisk utveckling ofta glöms bort inom ekonomisk teori: "The neoclassical result of efficient markets only obtains when it is costless to transact. Only under the conditions of cost-less bargaining will the actors reach the solution that

---

⁷ Karl Polanyi, *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time* (Beacon Press 2001, första upplagan 1944).

⁸ Marc Badia- Miró, Vicente Pinilla och Henry Willebald, red., *Natural Resources and Economic Growth: Learning from History* (Routledge 2015), för en ingång till 'blessing or curse'-diskussionen se kap. 1 "Introduction: Natural resources and economic development – what can we learn from history?"

maximizes aggregate income regardless of the institutional arrangements. When it is costly to transact, then institutions matter. And it is costly to transact.”⁹ Här ser vi en klar koppling till Polanyis argument att marknader måste bäddas in i sociala och politiska strukturer.

En annan sorts institutionellt perspektiv finner vi hos Joseph Stiglitz, som också han betonar så kallade ’market imperfections’ och mer specifikt ’asymmetries of information’. Hans *Globalization and Its Discontents* är ett inlägg i globaliseringsdebatten där skarp kritik riktas mot de internationella ekonomiska organisationer (främst Världsbanken och Internationella Valutafonden) som har verkställande makt när det kommer till policybeslut och utformandet av utvecklingsstrategier i fattiga länder. Stiglitz uppmärksammar hur dessa institutioner går de ekonomiskt starkaste och mest industrialiserade ländernas ärenden (i boken åsyftas G-7-länderna). I och med att dessa länder har mest inflytande i organisationen förespråkar de en marknadsliberal ideologi som gynnar deras egna handelsintressen (som konkurrenskraftiga ekonomier har de mycket att vinna på utökade marknadsandelar) – närmare bestämt den nyliberala hållning som går tillbaka till 80-talet och det så kallade ’Washington Consensus,’ som kom att bli benämningen på en utökad variant av den marknadsliberala utvecklingsstrategi som prövades i Latinamerika vid denna tid. Det har dock blivit uppenbart, enligt Stiglitz resonemang, att länder som saknar stabila ekonomiska och politiska förutsättningar, och inte minst en konkurrenskraftig exportsektor, förlorar på en sådan strategi, då det innebär att de öppnar upp sina ekonomier för konkurrens på världsmarknaden i ett för tidigt skede, när de först skulle behövt tillämpa protektionistiska åtgärder för att stärka upp inhemsk industri och ekonomi. Stiglitz blottlägger således hur fattiga länder, genom dessa institutioners kontroll – eller som han beskriver det: ”*global governance without global government*” – förnekas möjligheten att bygga upp institutionella förutsättningar som maktutövarna/ beslutsfattarna i Världsbanken och IMF redan har på plats i sina länder.¹⁰

Intressant nog, som Dani Rodrik framhåller, har Japan sedan de fick inflytande inom Världsbanken inte ställt upp helt och hållet på den marknadsliberala agendan, något som blir tydligt i Världsbankens rapport *The East Asian Miracle*, från 1993 (till vilken Japan tog initiativet). Den som

---

⁹ Daron Acemoglu, Simon Johnson och James A. Robinson, ”Institutions as a Fundamental Cause of Long-run Growth” i *Handbook of Economic Growth*, Volume 1A, Philippe Aghion and Steven N. Durlauf, red. (Elsevier B. V. 2005). Douglas C. North, ”Economic Performance Through Time” i *The American Economic Review*, citat s. 360 (Vol. 84, Nr. 3, Juni 1994, s. 359-368); se även *Institutions, Institutional Change and Economic Performance* (Cambridge University Press 1990).

¹⁰ Joseph Stiglitz, *Globalization and Its Discontents* (Penguin Books 2002), kap 1 ”The Promise of Global Institutions”, citat s. 21.

läst dokumentet kan inte undgå att bli brydd över den näst intill schizofrena utvärderingen av framgångarna i Asien, som också Rodrik påpekar – Japans insikter om vikten av statlig styrning i utvecklings- och industrialiseringsprocessen liksom Stiglitz kritiska röst gällande fria kapitalflöden, varvas med marknadsliberala perspektiv som betonar vikten av exportledd utveckling.¹¹ Problemet är att denna kombination av lärdomar och förklaringsmodeller tycks ha förblivit en personlighetsklyvning inom Världsbanken, som alltså trots rapportens bredd fortsatt att förespråka ensidigt marknadsliberala utvecklings- och tillväxtstrategier. ”In effect” skriver Rodrik mycket träffande om Asiens ekonomiska erfarenheter ”it acts as a reflecting pool for the biases of the observer.”¹²

Ha-Joon Chang är ytterligare en röst som ifrågasätter dessa ideologiska skyggglappar på ett konstruktivt sätt, då han tar strid mot det han kallar ’frihandelsmyten’ (också han följer i Polanyis fotspår kan vi således konstatera). I likhet med Stiglitz blottlägger han hur rika länder ’sparkar undan stegen’ för fattiga länder när de uppmanar dem att liberalisera sina ekonomier, med argumentet att det är nyckeln till tillväxt – fattiga länder hindras då från att skydda den inhemska ekonomin och industrin som ett första steg innan de öppnar upp för konkurrens från omvärlden. Dubbelmoralen är uppenbar menar Chang, eftersom en sådan kombinerad strategi varit avgörande för de industrialiserade föregångsländerna. Hans argument är en viktig historisk omprövning av de senaste tvåhundra årens globaliseringsprocess och vad som varit framgångs ingredienserna som lett till ekonomisk tillväxt.¹³ På det viset menar jag att Changs bidrag liknar Karl Polanyis betydelsefulla insats, då även Chang på ett konstruktivt och genomgripande sätt ifrågasätter invanda tolkningsramar för hur vi läser och berättar historien.

Med tanke på det bör också Amartya Sen presenteras, innan vi kollar närmare på de teologiska perspektiven. Sens bok *Development as Freedom* blev ett viktigt inlägg i utvecklingsdiskussionen, då han framhåller att utveckling inte bara är en fråga om ekonomisk tillväxt – och människors levnadsstandard och möjligheter till ett gott, eller värdigt liv kan inte bara mätas i inkomstnivå. Istället förespråkar han att frihet måste vara en grundläggande premiss, frihet till agens och deltagande, som i sin tur skapar reella möjligheter (’capabilities’) för individen att förbättra sin

¹¹ Rodrik, s. 144-146. The World Bank, *The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy* (Oxford University Press 1993).

¹² Rodrik, s. 146.

¹³ Ha-Joon Chang, *Bad Samaritans: The Guilty Secrets of Rich Nations & the Threat to Global Prosperity* (Random House Business Books 2007); se även *Kicking Away the Ladder: Development Strategy in Historical Perspective* (Anthem Press 2002).

livssituation.¹⁴ Denna kritik förblir angelägen i relation till samtliga röster som grottar ner sig i just tillväxtfrågan (som ofta mäts i länders BNP), liksom till de som bråkar om globaliseringens framgångar och misslyckanden med hänvisning till inkomstbaserad fattigdom och rikedom. Sen uppmärksammar också hur olika faktorer påverkar varandra i olika riktning – ekonomisk tillväxt kan skapa ekonomiska förutsättningar för till exempel utbildning och bättre hälsa, men sambandet kan också vara det omvända. Här får vi ett annat perspektiv på framgångarna i Asien/Östasien, ”The pioneering example of enhancing economic growth through social opportunity, especially in basic education, is of course Japan.” Han resonerar vidare:

This approach goes against—and to a great extent undermines—the belief that has been so dominant in many policy circles that ”human development” [...] is really a kind of luxury that only richer countries can afford. Perhaps the most important impact of the type of success that the East Asian economies, beginning with Japan, have had is the total undermining of that implicit prejudice. These economies went comparatively early for massive expansion of education, and later also for health care, and this they did, in many cases, *before* they broke the restraints of general poverty.¹⁵

1.1.2 En teologisk diskussion som speglar den vidare globaliseringsdebatten

De teologiska texter som står i fokus för min analys speglar den polariserade globaliseringsdebatten som vi sett exempel på ovan. Efterhand som jag läst in mig på ekonomisk-etiska frågor inom de fält som kallas för politisk teologi och kristen etik, har jag blivit varse vad jag tolkar som en ideologiserad debatt om ekonomisk rättvisa – som jag därmed blivit uppmärksam på även i utvecklings- och tillväxtdebatten – och jag menar följaktligen att de två böckerna som jag analyserar är representativa för en globaliseringskritisk respektive en marknadsliberal sida.

Kyrkornas världsråds antologi *The Greed Line: Tool for a Just Economy* står, som nämndes i inledningsavsnittet, för en teologiskt grundad kritik av global kapitalism, som de menar ger allt för stort utrymme åt giriga drivkrafter. Författarna målar fram en ganska alarmerande bild (kopplad till krisen 2008) av de sociala orättvisor och den negativa inverkan på miljön som globaliseringens marknadsmekanismer åsamkar. En bild som många gånger är befogad! Men den är trots allt väldigt ensidig, vilket blir uppenbart i kontrast till Waters, som argumenterar för att globaliseringen är kompatibel med kristen etik. Utifrån min läsning av *The Greed Line* tycker jag mig se ett

---

¹⁴ Amartya Sen, *Development as Freedom* (Oxford University Press 1999), se t.ex. s. 68-72, 87-90.

¹⁵ Sen, s. 41.

socialistiskt förhållningssätt till ekonomisk rättvisa, vilket tenderar att bli en interventionistisk motsvarighet till Världsbankens marknadsliberala skygglappar. Problemet, som jag ser det, är att en interventionistisk ideologi likställs med kristna fördelningsprinciper och kristen etik mer allmänt, samt att denna sammanblandning tycks tas för given. Kanske hänger detta samman med dragningen åt befrielse-teologiska perspektiv – en gren inom teologi som uppkom på 80-talet i Latinamerika och som ofta tagit avstamp i marxistisk analys –, som finns i *The Greed Line*, och som svarar mot de röster som höjs från många av WCC:s medlemskyrkor som tillhör mer eller mindre marginaliserade samhällen med avseende på fattigdom och politisk instabilitet.¹⁶

Med tanke på att befrielse-teologi är sprungen ur en romersk-katolsk kyrklig kontext och vad som kallas 'catholic social teaching', kan en annan röst med koppling till denna tradition nämnas. Nämligen William Cavanaugh, som i likhet med Kyrkornas Världsråd resonerar kring vad som är 'a preferential option for the poor' i vår tids globala ekonomi. Han skiljer sig dock på så vis att han försöker finna möjligheter till sant fria handelsrelationer inom ramen för marknadssystemet, genom Fair Trade och lokala/småskaliga alternativ – och på så vis genomsyras inte Cavaughns ekonomiska berättelse av samma ideologiska vinkling.¹⁷

Men Kyrkornas Världsråd har trots allt en representativ roll som gör det särskilt intressant att analysera deras perspektiv. Jag menar att *The Greed Line* visar på hur många kristna resonerar kring ekonomiska orättvisor, då Kyrkornas världsråd samlar ett stort antal kyrkor inom protestantisk kristenhet av olika slag, liksom många ortodoxa kyrkor, vilket innebär att många kristna står bakom den röst som förmedlas av de aktuella författarna.

Redaktörerna liksom författarna av de olika kapitlen har olika akademisk bakgrund och erfarenheter av policyarbete, eller projektarbete inom Kyrkornas Världsråd. Flera av dem är teologer med fokus på ekonomisk etik, medan Carlos Larrea och Athena Peralta bidrar med utvecklingsekonomiska perspektiv, och Edward Dommen forskar och undervisar i ekonomi. Mångfalden av författare till Greed Line-rapporten och de övriga kapitlen i boken har gjort det än mer angeläget för mig att kritisera väsentliga delar av deras argumentation, och att kontrastera deras ekonomiska berättelse

---

¹⁶ För en introduktion till befrielse-teologi se Christopher Rowlands kapitel "Liberation Theology" i *The Oxford Handbook of Systematic Theology*, Kathryn Tanner, John Webster och Ian Torrance, red. (Oxford Handbooks Online 2009). För en artikel i en sådan anda, se t.ex. Puleng LenkaBula, "Economic Globalisation, Ecumenical Theologies and Ethics of Justice in the Twenty-First Century", *Missionalia: Southern African Journal of Mission Studies* (2010): 99-120.

¹⁷ William T. Cavanaugh, *Being Consumed: Economics and Christian Desire* (Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 2008).

mot andra utvecklingsekonomiska narrativ, då jag förväntade mig en mer problematiserande och konstruktiv ansats med tanke på deras olika erfarenheter inom ekonomisk och utvecklingsrelaterad forskning.

Den andra teologiska berättelsen om ekonomi och utveckling som jag skall analysera är den amerikanske teologen Brent Waters *Just Capitalism: A Christian Ethic of Economic Globalization*. Waters skriver in sig i det kapitalism- och frihandelsvänliga lägret i globaliseringsdebatten – om än med vissa reservationer som har att göra med en teologiskt grundad människosyn och samhällssyn. I sitt försvar av globaliseringens goda sidor positionerar han sig (i förbifarten) i relation till mer kritiska röster, så som den här flitigt refererade *The Globalisation Paradox* av Dani Rodrik.¹⁸

Vad gäller den teologiska kontexten, är Waters formad av amerikansk reformert kristendom, då han är ordinerad till pastor inom The United Church of Christ, och han verkar som teolog och professor i kristen etik vid Garrett Evangelical Theological Seminary. Hans övriga publikationer rör etiska spörsmål kopplat till teknisk utveckling och bioetik, snarare än ekonomi, varför jag inte kan säga att jag valt att analysera hans *Just Capitalism* baserat på att han skulle vara särskilt inflytelserik när det kommer till teologiska perspektiv på ekonomi – som är fallet med Kyrkornas Världsråd. Anledningen är istället att jag finner hans argumentation mer välrundad i jämförelse med andra teologiska röster som yrkar för globalisering och frihandel. Författarna Jay Richards och Robert Sirico, för att nämna två andra exempel, har båda en tydlig marknadsliberal agenda som förs samman med teologiska argument, dock på ett mer ensidigt sätt än Waters och de saknar den historiska argumentation som gör Waters särskilt intressant.¹⁹ Som vi skall se har dock även Waters lite väl mycket tilltro till marknadsliberala argument – hans narrativ reproducerar trots allt den 'frihandelsmyt' som Ha-Joon Chang visar på.

Teologen Kent A. Van Til kan nämnas som en röst som intar mer av en medlande position i den teologiska globaliseringsdebatten. Hans diskussion kring distributiv rättvisa klargör å ena sidan fördelarna med ett globalt integrerat handelssystem (som innebär en typ av rättvisa som är begränsad till marknadens fördelningssystem), och å den andra hur andra kriterier för en rättvis

---

¹⁸ Waters, se not 7, s. 3.

¹⁹ Jag syftar då på följande böcker: Jay W. Richards, *Money, Greed, and God: Why Capitalism is the Solution and Not the Problem* (HarperCollins Publishers 2009); och Robert Sirico, *Defending the Free Market: The Moral Case for a Free Economy*, (Regnery Publishing 2012).

fördelning (som basala behov) inte säkerställs inom ramen för marknadssystemet.²⁰ Det sistnämnda får honom dock att landa i ett ensidigt lösningsförslag som liknar Kyrkornas Världsråds omfördelningsplan, vilket jag, som vi skall se i diskussionen framöver, anser vara mer naivt än konstruktivt.

För att återknyta till Dani Rodriks beskrivning av globaliseringsdebatten kan man alltså tolka de olika perspektiv som framträder, också i det teologiska samtalet om ekonomisk rättvisa, som olika narrativ – narrativ som alltså tenderar att falla in i ett skyttegravskrig om den ekonomiska globaliseringens bra och dåliga effekter. Detta är dock inte vidare konstruktivt, som Rodrik reflekterar: ”Unfortunately, neither of these two narratives offers much help in explaining why some countries have done better than others, and therefore neither is a very good guide for policy. The truth lies in an uncomfortable place, the middle.”²¹

Med dessa ord skall vi nu gå vidare och precisera syftet med uppsatsen, liksom de frågeställningar jag ämnar arbeta kring, och sedan bygga en mer gedigen teoretisk och metodologisk grund för det narrativa tolkningsperspektiv som här introducerats med Rodrik, och som skall forma min analys.

1.2 Syfte och frågeställning

Syftet med denna uppsats är att göra en narrativ analys av två konkurrerande och delvis kompletterande berättelser om kapitalism, ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning så som de skrivs fram inom forskningsfältet systematisk teologi, närmare bestämt av författarna till *The Greed Line* och den amerikanske teologen Brent Waters. Analysen bygger på en närläsning av två böcker. Den ekonomiska argumentationen och historieskrivningen hos de aktuella teologerna relateras vidare till ekonomihistorisk forskning och utvecklingsteori, för att belysa narrativens vinkling och retoriska grepp. Genom analysen vill jag uppmärksamma det problematiska med att debatten kring dessa frågor blir alltför polariserad, men framförallt att olika argument underbyggs av ett visst sätt att berätta historien, liksom olika sätt att använda ekonomisk teori och statistik, berättelser som kan vara bättre eller sämre, för att tala med McCloskey (som vi snart skall bekanta oss mer med).

De frågor jag arbetar utifrån är då:

---

²⁰ Kent A. Van Til, *Less Than Two Dollars a Day: A Cristian View of World Poverty and the Free Market* (Wm. B. Eerdmans Publishing Co. 2007).

²¹ Rodrik, s. 138.

1. Vilka narrativ om kapitalism, global ekonomisk utveckling och fattigdomsbekämpning skrivs fram av författarna till *The Greed Line* respektive Brent Waters?

2. Vilken vinkling och vilka retoriska grepp formar de narrativ som författarna skriver fram i de två böckerna? Hur tydliggörs detta i dialog med ekonomihistorisk forskning och utvecklingsteori?

1.3 Teori och metod

1.3.1 Teoretiska grundantaganden – en människosyn som motiverar narrativ analys

Mitt val av teoretisk ansats i denna uppsats tar avstamp i den narrativa analysens grundantagande om att människan tolkar sin tillvaro (historia, samtid och framtid) genom narrativ, eller berättelser – vilket således understryker det legitima och rent av nödvändiga i att inom samhällsvetenskaplig och historisk forskning lägga tid och energi på att analysera dessa meningsskapande narrativ. En sådan antropologisk utgångspunkt, som alltså leder till en viss typ av metod, beskrivs av Alexa Robertson:

Enligt ett perspektiv som stadigt vunnit anhängare sedan mitten av 1980-talet bör vi snarare förstås som 'narrativa varelser' än som de rationella aktörer som traditionellt har åtnjutit samhällsvetarnas uppmärksamhet. Enligt forskare som inspirerats av *'the narrative turn'*, "den narrativa vändningen", är våra identiteter inte givna utan omförhandlas ständigt genom narrativa handlingar. Det är genom de historier vi berättar och hör berättas som vi gör samhället begripligt (...).

Som Robertson framhåller, betonas inom detta synsätt också att politiska och kulturella kontexter formar våra narrativ: "Betydelse formas i ett sammanhang, inte minst inom vissa maktkonstellationer."²² Som vi såg i bakgrunden till utvecklingsdebatten ovan är Världsbankens marknadsliberala agenda ett exempel på hur maktförhållanden påverkar vilka narrativ som får inflytande.

²² Alexa Robertson, "Narrativanalys" i *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, red. Göran Bergström och Kristina Boréus (Studentlitteratur 2000, 2012, tredje upplagan, s. 220-221). Denna narrativa förståelse implicerar att även valet av metod tar avstamp i vissa narrativa ramar, i detta fallet vad man har för antropologiska utgångspunkter, liksom hur man förstår mänskligt meningsskapande ('the narrative turn' vs. antaganden om rationellt grundad agens). Vi kan således, utifrån en sådan hållning, notera att ett av de narrativ om global marknadsekonomi och kapitalism som berörs i denna uppsats – nämligen neoklassisk ekonomisk teori, som kommit att influera nyliberal ideologi/ekonomisk teori och som innefattar antagandet om rationella marknadsaktörer – har bidragit till att forma den 'traditionella', rationalitetsfokuserade hållningen inom samhällsvetenskaplig forskning! Så, med tanke på det skifte som författaren beskriver, bör vi beakta att även olika vetenskapliga metoder tar avstamp i vissa berättelser, eller narrativ, vissa grundantaganden om människan och verkligheten.

Jag hämtar också min teoretiska utgångspunkt, tillika antropologiska metodologi, från ekonomihistorikern Per Hansens tillämpning av narrativ analys. Utifrån sin analys av den danska Landsmandsbankens uppgång och fall runt sekelskiftet 1900, menar han att människor i ett samhälle tillskriver sådana kriser mening genom att skapa ett narrativ som förklarar varför det gick snett och vem som bär skulden. Som Hansen skriver, ”Dramatic events such as financial and economic bubbles and crises upset the order of things and urge society to reconsider its cultural, social, and economic values and principles. *These processes can be viewed as cultural, sense-making, and narrative processes where new meanings come to challenge old ones.*” (Min kursivering.) Det innebär också att det narrativ som gäller vid en viss tid och i en viss kontext är utbytbart, då nya förklaringar behövs när förändringar sker.

Jag inspireras av Hansens grundhållning angående meningsskapande genom narrativ, liksom resonemanget att olika narrativ konkurrerar om tolkningsföreträde och sanningsanspråk med resultatet att en viss förklaring blir normerande och präglar den allmänna opinionen för en tid, tills beprövade politiska system ifrågasätts på nytt. Förutom den danska bankkrisen, som står i fokus för hans analys, ger han exempel på sådana förändringar under 1900-talet: ”This is what happened during the Great Depression, when mainstream economics failed, and again in the 1970s, when stagflation and structural problems demonstrated the inadequacy of the Keynesian narrative.”²³ Låt oss här även vända oss till Amartya Sen, som beskriver den senare övergången mycket träffande:

There was a time—not very long ago—when every young economist ’knew’ in what respect the market systems had serious limitations: all the textbooks repeated the same list of ’defects.’ The intellectual rejection of the market mechanism often led to radical proposals for altogether different methods of organizing the world (sometimes involving a powerful bureaucracy and unimagined fiscal burdens), without serious examination of the possibility that the proposed alternatives might involve even bigger failures than the markets where expected to produce. (...)

The intellectual climate has changed quite dramatically over the last few decades, and the tables are now turned. The virtues of the market mechanism are now standardly assumed to be so pervasive that qualifications seem unimportant. Any pointer to the defects of the market mechanism appears to be, in the present mood, strangely old-fashioned and contrary to contemporary culture (...).

Och slutklämmen avslöjar Sens kritiska hållning (i frihetens och sanningens namn) till en sådan kategorisk och ensidig retorik: ”One set of prejudices has given way to another—opposite—set of

---

²³ Per H. Hansen, ”Making Sense of Financial Crisis and Scandal: A Danish Bank Failure in the First Era of Finance Capitalism” (i *Enterprise & Society*, vol. 13, nr. 3, september 2012, s. 672-706), s. 674-677, citat s. 674-675 respektive 677.

preconceptions. Yesterday's unexamined faith has become today's heresy, and yesterday's heresy is now the new superstition."²⁴

Då vi i denna uppsatsen skall analysera den teologiska debatten kring ekonomisk globalisering, där den kritiska analysen tenderar att delas upp i ett 'frihandelsvänligt' läger respektive ett kapitalism- och konsumtionskritiskt läger, menar jag att vi bör se dessa olika sätt att argumentera som konkurrerande narrativ, vars historieskrivning och användning av ekonomisk teori och statistik skiljer sig åt. Narrativen strider därmed också om tolkningsföreträde och sanningsanspråk med avseende på hur vi bör förstå den globala ekonomins möjligheter och bakslag (något som blev tydligt redan i bakgrundsavsnittet).

I dagens globaliseringsdebatt ser vi således att konkurrerande narrativ samexisterar, snarare än att de avlöser varandra – men de är helt klart normerande i vissa kretsar. Sens beskrivning av det sena 1900-talets förändrade syn på vad som är renlärig marknadstro, skulle likaväl kunnat vara en beskrivning av *The Greed Lines* omfördelningslinje respektive Världsbankens marknadsliberala projekt.

1.3.2 Narrativ analys á la McCloskey

Som Alexa Robertson betonar finns det många varianter av det hon väljer att kalla narrativanalys inom samhällsvetenskaplig forskning.²⁵ Två övergripande strategier kan nämnas, som i sin tur varierar för olika syften, å ena sidan de forskare som väljer att läsa och tolka ett visst källmaterial eller historiska och politiska skeenden utifrån skönlitterära/fiktiva narrativ, å andra sidan de som tolkar idéer, argument och resonemang kring skeenden som narrativ i sig (som Hansen och i viss mån Rodrik). Det senare är således den strategi jag använder i denna uppsats. Min variant av denna narrativa analysmetod följer närmare bestämt ekonomen och ekonomihistorikern Deirdre McCloskeys metodologiska approach i den något åldrade men, vill jag hävda, fortfarande lika aktuella boken *If You're So Smart: The Narrative of Economic Expertise*.

McCloskey gör det rättframma – och kontroversiella – uttalandet:

---

²⁴ Amartya Sen, *Development as Freedom* (Oxford University Press 1999), 111-112. Vi ser en tydlig likhet med Hansens resonemang att nytt meningsskapande och nya förklaringar kan innebära en helt ny logik baserat på de nya omständigheterna, eller med Sens ord 'another set of preconceptions' och 'a new superstition' (det sistnämnda ordvalet är särskilt tilltalande i en teologs öron och analytiska blick).

²⁵ Robertson, se hela kapitel 6, "Narrativanalys" i *Textens mening och makt*.

It is not controversial that an economist is a storyteller when she is telling the story of the Federal Reserve Board last year or the story of the industrial revolution in Britain last century. Plainly and routinely, 90 percent of what economists do is such storytelling. Yet even in the other 10 percent, in the part more obviously dominated by models and metaphors, the economist tells stories.²⁶

Med avstamp i denna anspråksfulla utsaga skall jag göra reda för de poänger om ekonomiska narrativ i McCloskeys resonemang som guidar min narrativa analys. För den som hunnit bli orolig, vill McCloskey inte premiera narrativa tolkningar av verkligheten framför fakta och logik. Hennes poäng är snarast att naturvetenskapliga, liksom ekonomiska och historiska forskare allt för ofta gör anspråk på att rätt och slätt presentera fakta och logiska resonemang, men detta visar, menar hon, att de är blinda för det faktum att de som akademiska författare – som presenterar, argumenterar och drar slutsatser gällande fakta och logik – använder metaforer och berättar berättelser, i likhet med skönlitterära författare. Förutom påminnelsen att många forskare inte ens är medvetna om denna narrativa sida av vetenskapandet, framhåller McCloskey det begränsande i tron att vetenskap endast handlar om fakta och logik, eftersom en sådan övertygelse inte beaktar ”all the resources of human reasoning, the whole rhetorical tetrad,” som alltså förutom fakta och logik även innefattar berättelser och metaforer. Hon resonerar vist, ”If you are fanatical about stories alone or about metaphors alone (or logics or facts alone, to finish it off), you will start saying silly and dangerous things in the other realm. [...] It is better to be moderately, reasonably committed to the observing of true facts, together with the following of true logic, the telling of true stories, and the constructing of true metaphors, combined.” Min ansats i denna uppsats följer denna linje – för att tala med McCloskey: ”The argument here is a moderate, pluralist argument against monistic immoderation.”²⁷

Berättelser och metaforer – argumentativa redskap som kompletterar varandra...

Vad menar då McCloskey med metaforer och berättelser? Hon refererar dels till en mer teknisk definition: ”A metaphor brings ’two separate domains into cognitive and emotional relation by using language directly appropriate to the one as a lens for seeing the other’. A story, on the other hand, sets down in chronological order the raw experience of one domain. It is a ’presentation of a time-ordered or time-related experience that ... supplements, re-orders, enhances, or interprets unnarrated life’.”²⁸

---

²⁶ McCloskey, s. 16.

²⁷ McCloskey, sidorna 4-6 (citat s. 4-5), 39-40, 67-69, 147.

²⁸ McCloskey, s. 12.

Inom ekonomisk forskning, menar McCloskey, utgör de ekonomiska modellerna, det vill säga matematiskt grundad ekonomisk teori, en typ av metaforer – ”The market of apartments in New York, says the economist, is ’just like’ a curve on a blackboard.” Berättelsen, i sin tur, skrivs fram när forskare analyserar och försöker förklara (med hjälp av modeller) historiska skeenden eller samtida ekonomiska processer, det vill säga resonemang kring orsak och verkan över tid. För att ta ett passande exempel: ”Once upon a time we were poor, then capitalism flourished, and now as a result we are rich. Some would tell another, anti-capitalist story; but any economist tells stories.”²⁹ Vi kan därmed se att olika retoriska verktyg, eller ’modes of argument,’ lämpar sig för olika syften enligt McCloskeys analys, men hon ger också exempel på hur samma fenomen kan förklaras med båda typer av argumentation: ”An economist explains the success of cotton farming in the South before the Civil War in static, modeling terms (he says: the South in 1860 had a comparative advantage in cotton) or he understands it in dynamic, storytelling terms (he says: the situation in 1860 was a natural selection from earlier successes).” Och hon kommenterar vidare, ”The best economics combines the two, the static model and the dynamic story, the economic theory and the economic history.”³⁰

Utifrån resonemangen ovan blir det tydligt att ’static models’ och ’dynamic stories’ förklarar och är avhängiga varandra på olika sätt inom ekonomisk forskning. Matematiska metaforer fungerar som abstrakta representationer av verkligheten, som syftar till att visa på möjliga samband. En begränsning med dessa modeller är dock att de inte svarar på *varför* det förhåller sig så som de matematiska sambanden gör gällande, liksom varför det är av betydelse i relation till annan ekonomisk forskning. Att fråga varför, menar McCloskey, ”is an appeal for a lower level of abstraction, closer to the episodes of human life. It asks for more realism in a fictional sense, more illusion of direct experience.” Svaret, eller förklaringen, innebär att forskaren konstruerar en berättelse – det vill säga berättelsen förklarar metaforen.³¹

McCloskey liknar ekonomers berättande vid ett drama – en liknelse som jag kommer att plocka upp i min analys –, och exemplifierar med den argumentation som kunde föras kring en föreslagen pensionsplan, som rent juridiskt skall säkerställa att arbetsgivaren bekostar hälften av pensionssparandet:

---

²⁹ McCloskey, citat s. 1.

³⁰ McCloskey, s. 11-12. Angående ekonomisk teori som metaforer, se även s. 65.

³¹ McCloskey, s. 28.

No economist, though, will want to leave the story of the pension plan in the first act, the lawyer's and legislator's act of laws designed to split the costs. Her suspicion is always aroused by things said to be free. She will want to go further into the little drama of pensions. She will say: "At the higher cost of labour the bosses will hire fewer workers. In the second act, consequently, the situation created by the law will begin to dissolve. At the old wage but with the pension added, more workers will want to get jobs than the boss wishes to give. Jostling queues will form outside the factory gate. The competition of the workers will drive down wages. By the third and final act a part of the 'boss's' share of the pension costs—maybe even all of it—will sit on the workers themselves, in the form of lower wages. The intent of the law," the economist will conclude with a smirk, "will have been frustrated."

I detta drama bygger berättelsen delvis på metaforer (i bildlig mening) – "in telling their stories economists draw on typical scenes—the queues in front of the factory—and typical metaphors—workers as commodities to be bought and sold". Exemplet visar också hur vissa händelser och reaktioner lyfts fram som centrala. På detta sättet, menar McCloskey, används berättelser för att underbygga vissa ekonomiska argument.³²

Ett annat exempel på berättarkonsten är hur historiker argumenterar för kontinuitet eller plötsliga förändringar: "Continuity and discontinuity, to give an example [...], are devices of storytelling. The story of monetary policy over the past few months or the story of modern economic growth can be told as gradualist or catastrophist."³³

Enligt McCloskeys narrativa synsätt känner vi igen ekonomiska berättelser på strukturen, det finns oftast en början och ett slut, och en handling däremellan. Om inte annat skiljer sig olika ekonomiska argument just i att ekonomer är oeniga om till exempel början eller slutet. Hon lyfter oenigheter mellan keynesianer och monetarister som ett exempel:

To an eclectic Keynesian, raised on picturesque tales of economic surprise, the story idea "Oil prices went up, which caused inflation" is full of meaning, having the merits that stories are supposed to have. But to a monetarist, raised on the classical unities of money, it seems incomplete, no story at all, a flop. [...] It ends too soon, halfway through the second act: a rise in oil prices without some corresponding fall elsewhere is "not an equilibrium."

From the other side, the criticism of monetarism by Keynesians is likewise a criticism of the plot line, complaining of an ill-motivated beginning rather than a premature ending: where on earth does the money

³² McCloskey, s. 14-15.

³³ McCloskey, s. 15-16. 'Gradualist' eller kontinuitetsnarrativet tolkar händelseförlopp ur ett längre tidsperspektiv och förändringar förstås som gradvisa, – historikern berättar en berättelse om kontinuitet. 'Catastrophist' verkar syfta på de som hävdar, till exempel angående den brittiska industriella revolutionen, att "There was discontinuity, a before and after in the story" – att ange när och varför brytningen skedde blir då i sin tur en tvistefråga som ger upphov till en mängd varianter av denna typ av berättelse. s. 16

you think is so important come from, and why? The jargon word is "exogenous": if you start the story in the middle the money will be treated as though it is unrelated to, exogenous to, the rest of the action, even though it's not.³⁴

I min narrativa analys anammar jag McCloskeys förhållningssätt dels på så vis att jag vill urskilja de båda berättelsernas ekonomiska argumentation och retoriska grepp – bland annat i termer av de retoriska skikt som McCloskey menar är avhängiga varandra när vi tolkar och presenterar forskning, nämligen berättelse, metafor, fakta och logik –, dels i min tolkning av de teologiska berättelserna som ett drama med olika början och slut.

...men som också kan motverka varandra

Vi måste beakta att metaforer och berättelser också kan motverka varandras syften, i den mån de bygger på olika typer av argumentation. Detta blir tydligt, menar McCloskey, när ekonomiska modeller möter historieberättande. Ekonomens matematiska modeller bygger inte sällan på kontrafaktiska resonemang och grundas i logik, medan historikern, som försöker säga något om orsakssamband, letar efter historiska 'fakta'. Så, för ekonomens del skapas en symbios genom att berättelsen underkastas modellens ideala verklighet, men krocken mellan metafor och berättelse uppstår när ekonomens modell/metafor med tillhörande berättelse möter en berättelse om levd verklighet som beaktar andra fakta eller omständigheter. Olika modeller/metaforer ger också upphov till logiska motsägelser. En krock, eller diskrepans, som olika ekonomisk teori liksom olika läsning och tolkning av den ekonomiska historien ger upphov till.³⁵

McCloskey framhåller således den kontrafaktiska sidan av matematisk ekonomisk forskning, då logiken och de slutsatser som kan dras bygger på vissa förutsättningar som i modellen tas för givna. Det rör sig alltså om begränsade antaganden som aldrig kan motsvara verkligheten. Hennes kritik på detta område är skarp och roande på samma gång (som ofta är fallet): "Like the marvellous the genre of economic theory violates the rules of 'reality' for the convenience of the tale, and amazing results become commonplaces in a world of hypothesis."³⁶ Men den bristande verklighetsförankringen är, intressant nog, inget problem i sig enligt McCloskey, då det är som sig

---

³⁴ McCloskey, s. 27.

³⁵ McCloskey, kap 6, "Metaphor Against the Story: Chaos and Counterfactuals".

³⁶ McCloskey, s. 30; och när vi ändå är igång, "One of the earliest among modern literary theorists, Clara Reeves, gave in 1785 a definition of romance [...] which would suit the latest production in the *Journal of Economic Theory*: 'The Romance in lofty and elevated language, describes what never happened nor is likely to happen.'

bör med metaforen som retoriskt grepp – ”No blame attaches. The task of pure theory in economics is to invent marvels that have a point, the way *Animal Farm* has a point.” Det blir dock ett problem om modellen likställs med verkligheten och används som mall för politisk framgång – ekonomisk forskning som gör anspråk på att kunna erbjuda lösningar och sia om framtiden kallar McCloskey för ’snake oil’³⁷; ”Economists would do well to know what genre they are reading or writing, to avoid misclassifying the marvellous.”³⁸

Som vi skall se i min analys av de båda teologiska berättelserna om ekonomisk globalisering, tenderar båda perspektiven att hamna i ’sagans värld’, om än på olika vis då deras respektive magiska brygd (sammansättningen av logik, fakta, berättelse och metafor) som bekant innehåller olika ingredienser.

Bra och dåliga berättelser

Men hur kan då ekonomiämnet bidra med kunskap och insikt? Hur kan vi dra lärdom av ekonomisk teori om dess metaforiska poänger inte motsvarar verkliga förhållanden? Poängen med denna uppsats är ju att vi kan och bör dra lärdom av olika ekonomiska narrativ! McCloskeys poäng är som sagt att det måste finnas en ödmjukhet inför den berättande/narrativa dimensionen av forskning, vilket kommer med en insikt att vi inte kan spå framtiden, då inget enskilt narrativ om ekonomiska samband eller förändringsprocesser är ett facit som beaktar alla faktorer och kausala samband – men vad vi kan göra är att lära av historien om vi beaktar olika narrativ som ger en ökad förståelse, med hänsyn till olika förutsättningar och omständigheter.

Denna vaksamma öppenhet för narrativa vinklingar, eller ’sense-making’ genom berättelser för att tala med Hansen, hänger samman med McCloskeys uppfattning att olika narrativ, liksom olika metaforer, kan vara bättre eller sämre. En bedömning som alltså beror på i vilken mån berättelser, metaforer, logik och fakta vägs mot varandra så att ett rikare och mer mångfacetterat narrativ kan beaktas.³⁹

Förutom att jag anlägger en sådan blick i min analys av de teologiska texterna, försöker jag också att låta detta förhållningssätt prägla mina egna ställningstaganden i diskussionerna som förs med materialet.

---

³⁷ Se t.ex. sidorna 97-98, 108-109.

³⁸ McCloskey, s. 30-31.

³⁹ McCloskey, s. 83-84.

2. En globalt integrerad ekonomi på gott och ont – ett teologiskt-ekonomiskt drama i tre akter

Vilken inverkan har den globalt integrerade ekonomin och den globala kapitalismen på utveckling och fattigdomsbekämpning runtom i världen? Som redan framgått ger de två olika berättelserna i det valda materialet olika svar på denna frågan och vi skall nu göra en närläsning av *The Greed Lines* respektive Brent Waters narrativ. Jag skall analysera de två texterna utifrån tre övergripande teman: fördelning och ojämlikhet, global handel och kapitalism, och relationen mellan stat och marknad. I enlighet med min narrativa metod – och inspirerad av McCloskeys tillämpning – tolkar jag dessa teman i termer av ett drama i tre akter, vilka utspelar sig olika utifrån respektive berättelse.

2.1 Första akten: ökande klyftor mellan fattiga och rika

Inom utvecklingsdebatten verkar man vara överens om att ojämlikheten i inkomstnivåer har ökat mellan länder, liksom inom länder.⁴⁰ Den inflytelserika ekonomihistorikern Angus Deaton påminner dock om begränsningarna i att mäta och jämföra ojämlikhet, och uttrycker sig därför lite mer försiktigt: ”While I do not believe that there is any statement about income inequality that is true in every country of the world—except that it is difficult to measure—it is clear that the general trend has been toward higher income inequality, especially in recent years.”⁴¹ Förutom sådana problematiseringar kring hur vi kan mäta och dra slutsatser kring inkomststatistik, kan man säga att den stora tvistefrågan när det kommer till ojämlikhet är hur man värderar detta, samt vad som kan eller bör göras åt det. Som vi skall se i de två teologiska texterna framträder två skilda narrativ när det kommer till detta första av våra tre teman, fördelningsfrågan.

2.1.1 Girighet inskränker fattiga människors livsvillkor

Greed Line-gruppens berättelse börjar, i förordet, med att kontrastera världens växande rikedom mot den orättvisa fördelningen:

---

⁴⁰ Se till exempel Szirmai, *Socio-Economic Development*, s. 27-29; han konstaterar, ”The gap between rich and poor countries [mätt i ’average per capita income’] has been increasing dramatically over time.” Och detsamma gäller inom länder: ”The distribution of world income over households is even more unequal than the distribution of the world income over countries, since incomes within countries are also distributed unequally. Furthermore, income inequality in developing countries is considerably greater than in affluent countries.” (citats s. 27)

⁴¹ Angus Deaton, *The Great Escape: Health, Wealth, and the Origins of Inequality* (Princeton University Press 2013, s. 259).

Ironically, despite the 2008 crash, our world has never been wealthier, at least in monetary terms. In 2010, global wealth grew to US \$120 trillion or an increase of 20 percent from the pre-crisis period. Yet, at the same time, our world has never been more unequal: the ratio between the average income of the richest 5 percent and poorest 5 percent presently stands at 165:1. Millionaires and their households, which comprise a mere 1 percent of all households, now account for more than 40 percent of total global wealth. On the other hand, 205 million people remained unemployed in 2010 – 28 million more than in 2007 – and nearly a billion people continue to subsist in poverty, unable to meet their most basic needs (e.g., food, water, clothing, and shelter) necessary for survival and a dignified life.⁴²

Så, är den växande klyftan mellan de allra fattigaste och de allra rikaste alarmerande i sig? 'Ja!' svarar författarna i *The Greed Line* enhälligt. Den stora skillnaden i inkomster och fördelning av vinster, samt möjligheten för vissa att konsumera lyxvaror över en viss nivå samtidigt som andra knappt har vad de behöver för att överleva, ses som omoralisk – och kopplas till girighet, som är, menar de på teologisk grund, ”a moral and spiritual issue.” De skriver i förordet:

The intertwined financial, economic, and ecological crises are rooted in greed. The problem does not lie merely at the level of individuals and individual value systems that are based on the belief that personal wellbeing and happiness rest primarily on the consumption of material goods and accumulation of money and property. At the structural level, our financial and other economic models continue to be founded on the largely unchallenged assumption that more economic growth and more profit are always good, failing to recognize and even intentionally externalizing the enormous social and ecological debts that the system produces.⁴³

Vi skall säga mer om deras definitioner av individuell och strukturell girighet, men först ett exempel på hur de kopplar samman ojämlikhet och girighet:

The global financial crisis of 2008-2009, which brought the global economy precariously close to a collapse and which continues to erode livelihoods and impoverish millions of people, turned the spotlight, if only for a brief period, on the role of greed in generating and concentrating wealth and of the heavy costs of greed on society as a whole. (...)

(...)

Yet even before financial markets unravelled in 2008-2009, greed had been manifesting itself in the global economic system in terms of widening income inequality among and within countries. In 2000, world per capita income was four times higher than the poverty line yet, as a consequence of inequitable trends, poverty continues to afflict 43 percent of the world population. Since the 1980s, the income share of the top 20 percent of the population had been expanding in nearly all countries. In more than half of developing nations, the richest 20 percent of the population received over 50 percent of the national income while those at the bottom experienced little improvement in living standards. Empirical analysis

---

⁴² Peralta och Mshana, *The Greed Line*, s. ix.

⁴³ Peralta och Mshana, s. x.

have linked these developments to a shift in the global economic agenda toward significant market liberalization, privatization and deregulation – policies associated with neoliberalism that have tended to benefit the "haves" more than and arguably at the expense of the "have-nots."⁴⁴

Här framträder alltså dels argumentet att de rika skor sig på de fattigas bekostnad, dels att detta är ett resultat av girighet (vi återkommer längre fram till kopplingen till nyliberalism). Vi skall kolla närmare på hur dessa argument utvecklas och hur detta underbygger en viss berättelse om orättvis fördelning.

Hur definieras då girighet? Konrad Raiser skriver, i sin diskussion om Bibelns syn på fördelning och rättvisa, "Against this background it is clear that *greed* [författarens kursivering], that is, *the desire to have more than ones legitimate share of goods*, falls under strong condemnation. This judgement, of course, does not concern *the natural human striving to improve one's condition*, as long as it does not deprive others of their legitimate share."⁴⁵ (Min kursivering.) Peralta et. al. lägger till en social dimension när de förklarar detta synsätt: "The concept is essentially a moral one: greed is viewed as a moral failing. At the same time, the notion of a 'legitimate share' is constructed according to an understanding of what is appropriate for an individual and for a community to have or own, and when or at which point actions and processes become destructive of the 'good life' [...]."⁴⁶

Girighet likställs också, utifrån deras tolkning av Bibelns etik, med "excessive accumulation and misuse of wealth", liksom 'illegitimate wealth,' vilket visar att den moraliska frågan i mångt och mycket rör hur vi använder rikedom. Bibelns föredöme formuleras bland annat av Raiser, som citeras i rapporten: "Wealth is to be used for the benefit of the whole community and especially for those who are unable to provide for their own needs, that is, the poor, the widows, and the orphans."⁴⁷

Ekonomen – och kväkaren – Edward Dommen argumenterar i sitt kapitel "Calvin's View on Greed" för att girighet kan likställas med en sorts strukturellt våld:

---

⁴⁴ Peralta et. al., "Report of the Greed Line Study Group" i *The Greed Line* (Athena Peralta har sammanställt bokens första del, "Report of the Greed Line Study Group", men har då samtliga delförfattare till de övriga kapitlen liksom ytterligare några medarbetare bakom sig – se sidan 3 –, varför jag väljer att använda referensen 'Peralta et. al.' till detta kapitel), s. 3-4.

⁴⁵ Konrad Raiser, "Theological and Ethical Considerations Regarding Wealth and the Call for Establishing a Greed Line" i *The Greed Line*, s. 56.

⁴⁶ Peralta et. al., s. 8.

⁴⁷ Peralta et. al., s. 16-17.

The workings of the economy – any economy – embody structural violence, as reflected in the dictum that appears several times in the New Testament [...]: 'For to all those who have, more will be given, and they will have an abundance; but from those who have nothing, even what they have will be taken away' (Matt. 25:29). Indeed, there is a dynamic in any economy that enriches the rich while, by the same token, impoverishing the poor. *For the rich simply to refrain from returning to the poor what the system has taken away from them is to be selfish or greedy.*⁴⁸ [Min kursivering.]

Detta, menar Dommen vidare, gensvarar med Calvins⁴⁹ resonemang: "The opening sentence of Calvin's commentary on the commandment 'Thou shalt not steal' can be set in the same context: 'In short, then, the commandment forbids us to attract other people's goods to ourselves, and accordingly requires us to exert ourselves faithfully so that each person preserves their own... Let us simply note that *any means which we use to enrich ourselves at the expense of others should be regarded as theft.*" (Min kursivering.) Dommen lägger sedan till gällande den sista meningen, "it can be taken as a definition not only of theft but of greed."⁵⁰

Vi ser alltså att definitionen av girighet sammanfaller med antagandet att rikedom ger fattigdom. Vi kan således även konstatera att girighet definieras utifrån de negativa konsekvenser som människors ekonomiska företaganden antas leda till, vilket uttrycks i rapporten gällande syftet med projektet: "The development of a greed line is aimed at bringing attention to *the point where wealth and wealth accumulation have harmful consequences and could be considered as greed.*"⁵¹ (Min kursivering.) För att ta ytterligare ett exempel, kan vi kolla på hur de grundar sitt resonemang i "the natural law or human rights approach" och "the enrichment approach" – formuleringen av dessa stödjer argumentet att de rika skor sig på de fattigas bekostnad, samt visar på deras konsekvensbaserade definition av girighet:

The basic principle of equal access by all human beings to the Earth's fruits is the rationale behind the natural law approach and international treatise such as the United Nations Declaration of Human Rights. To the extent that such a treatise are recognized and legally binding, it involves an obligation by affluent countries and people to transfer resources to countries and people subsisting on or below the poverty line. Goudzwaard even suggests that "neglecting these economic claims of the poor by the rich can therefore be ethically interpreted as a manifestation of collective greed."

---

⁴⁸ Edward Dommen, "Calvin's Views on Greed" i *The Greed Line*, s. 75.

⁴⁹ Jean Calvin, som var en schweizisk präst och teolog och en av reformationens pådrivare under 1500-talet, är en central tänkare inom reformert protestantisk kyrklighet och teologi, liksom inom teologihistorien mer generellt.

⁵⁰ Dommen, s. 76.

⁵¹ Peralta et. al., s. 25.

Enrichment is a dynamic approach that shows how wealth generation and accumulation result in impoverishment. While it is not an easy exercise to establish connections – whether direct or indirect – between enrichment and impoverishment, clear examples of victimization are available. For instance, poor countries continue to make net financial transfers to rich countries, in which the net sum of interests and amortization which has to be paid by the former to the latter is higher than the sum of private investments plus development aid received from the latter. This anomaly exposes relations of structural dependency between poor and rich countries that enable enrichment of already rich countries to take place, leading to impoverishment of already poor countries, and potentially signifying greed on the side of rich countries.⁵²

Här ser vi också hur Greed Line-gruppens konsekvensbaserade definition av girighet hänger samman med en berättelse om 'strukturell girighet,' vilket även Dommens citat (om strukturellt våld) tidigare berörde. Strukturell girighet, men också koncepten kulturell, social och institutionell girighet diskuteras på lite olika sätt av bland annat Jung Mo Sung, Lucas Andrianos och Michael Taylor.⁵³ Sung gör då poängen att "When we speak of structural greed, we must abandon the moral of subjective intentionality. [...] If an economic system's principles are maintained, changing the intentions of people does not change the logic of structural greed."⁵⁴ För att bemöta det kapitalistiska systemets strukturella girighet, menar Sung vidare, måste vi därför gå bortom Raisers individfokuserade definition som vi läste tidigare:

To the extent that the system abstracts the corporeality of human beings in its rationality, within the notion of structural greed, the notion of greed as desiring more than "one's legitimate share of material goods and power" is not enough. For the capitalist system simply pursues its reproduction and the limitless accumulation of capital. There is no notion of a limit from which we can establish a line of structural greed. And, as an economic system it has no desire.

Then, the structural greed of capitalism must be seen as a system that by its self-organizing mechanism devours the sources of wealth and life: the nature and concrete life of workers. And people who participate efficiently in this logic breed and feed, either consciously or unconsciously, willingly or unwillingly, structural greed.⁵⁵

Men även individuell girighet är en stor del av problemet enligt deras berättelse. Som vi såg i Raisers definition tidigare, diskuteras människors giriga drivkraft (på teologisk grund) i termer av begär. Frågan om ett missriktat begär kopplat till pengar och konsumtion är en återkommande

---

⁵² Peralta et. al., s. 25-26.

⁵³ Peralta et. al., s. 10-12. Se även kapitel 4, 5 och 7.

⁵⁴ Jung Mo Sung, "Toward a Conceptual Elaboration of Structural Greed" i *The Greed Line*, s. 97.

⁵⁵ Sung, s. 98.

teologisk analys, inte bara i denna antologi (vi finner den bland annat även hos Brent Waters). I följande citat, som rör inkomstbaserad ojämlikhet, antyds att kapitalistens strävan efter vinst är särskilt problematisk: ”Notably, the increase in income inequality was accompanied by a growing share of profits and a shrinking share of wages in global and national incomes.”⁵⁶ Som impliceras i detta citat, och som vi skall diskutera närmare i avsnitt 2.2, skriver författarna fram en berättelse som i princip likställer kapitalistiska drivkrafter med girighet. Detta är uppenbarligen problematiskt då det ger en mycket ensidig bild av kapitalism. Det är dock viktigt att uppmärksamma att en och annan problematiserande kommentar görs, bland annat i rapporten: ”the pursuit of wealth and profit per se does not automatically indicate greed. This raises the question: when does the competitive striving for gain and power become greed?” – ett av fyra kriterier lyder ”when the objective of maximizing returns becomes an end in itself.”⁵⁷

Samtidigt som kapitalistens girighet får mycket fokus, kritiseras också höga inkomster och lyxkonsumtion i generell bemärkelse – då det kopplas till egoistiska drivkrafter – vilket blir tydligt i och med förslagen på ’greed lines’ som syftar till att begränsa och omfördela höga inkomster och begränsa överflödigt konsumtion (som vi skall titta mer på i dramats tredje akt). Väver man samman författarnas olika argument gällande individens habegär efter pengar, makt och saker, förstår jag det som att de vill komma åt både det missriktade begäret, liksom den inverkan som man menar att höga inkomster, vinster, och materiell konsumtion har på fattiga människors möjligheter att få en bättre inkomst och kunna konsumera mer än det allra nödvändigaste – den gemensamma berättelsen säger ju att dessa möjligheter inskränks på grund av de rikas giriga strävan efter mer. Ett problem är dock att utan en sådan sammanvävning blir det snart uppenbart för läsaren att de olika nivåerna av girighet, som alla sägs bidra till fattiga människors misär, innebär att det blir otydligt när och hur girighet har en direkt inverkan på fattiga människors livsvillkor. Vi skall titta på ytterligare två citat som fokuserar på just sammankopplingen mellan rikedom och fattigdom, där problemet blir ännu mer uppenbart.

They [wealth and poverty] have common causes and integrally related characteristics: the ability of the rich to earn a living for example is the inability of the poor; the strength of the rich is the weakness of the poor. Worse still, *excessive wealth is itself a cause of poverty*. The drive to create a rising tide of wealth and become rich *does not benefit rich and poor alike such that "all boats rise."* It does not bring an end to poverty but often exacerbates it. And by concentrating only on poverty, attention is deflected from the

---

⁵⁶ Peralta et. al., s. 4.

⁵⁷ Peralta et. al., s. 9.

rich. At most they are seen as the possible source of a solution to poverty. They are not seen as a major part of the problem.⁵⁸ [Min kursivering.]

Också när de skriver om kyrkans roll och ansvar ser vi samma resonemang: ”in today’s complex economy where people often fail to recognize *the structural connections between their desire to improve their living standards and the poverty suffered by their neighbours*, churches and ecumenical organizations have the responsibility of making visible – and lifting up the voices of – those people who dwell in the socio-economic margins.”⁵⁹ (Min kursivering.)

Som påpekades ovan ser vi alltså även i dessa citat, och i den ’story line’ som de underbygger, ett stort glapp i argumentationen som gör att berättelsen tappar i trovärdighet. Jag önskar mig en mer utförlig diskussion av hur olika former av konsumtion å ena sidan, och olika former av inkomstförskaffande å den andra, kan påverka andra människors livsvillkor negativt, inbegripet att man då även behöver skilja på direkt och indirekt påverkan. Det är förvånansvärt att både rapporten liksom de enskilda författarnas bidrag anser sig kunna hävda i så generaliserande ordalag att kapitalismens vinstintresse, liksom löner och konsumtion över en viss nivå är direkt kopplat till andra människors brist. Vi skall följa upp denna diskussion i andra och tredje akten, men kan såhär långt konstatera att berättelsens moraliska poäng drivs såpass hårt att ett slags ideologiska skygglappar stänger ute viktiga kontextuella och historiska fakta – om direkt och indirekt påverkan i detta fallet, samt hur andra faktorer än girighet spelar in.

Vi skall nu gå vidare och kolla på Brent Waters narrativ om fördelning, där han förfäktar motsatt hållning som Kyrkornas Världsråd, nämligen att det i en global kapitalistisk marknadsekonomi inte nödvändigtvis är så att de rika skor sig på de fattigas bekostnad – och girighet ses inte som roten till problemen.

2.1.2 ’All boats *do* rise’ – om vi skall tro Brent Waters

Brent Waters menar att vi in på 2000-talet har att göra med en tredje upplaga av globalisering (’Globalization 3.0’, han följer då Thomas Friedmans periodisering). Han klargör då även att han är medveten om de många baksidorna med dagens globalt integrerade ekonomi: ”Globalization, however, is not without its problems. Many people, for instance, are suffering the aftermath of oppressive colonial rule that was a prevalent feature of Globalization 1.0, and financial crises,

---

⁵⁸ Peralta et. al., s. 5-6.

⁵⁹ Peralta et.al., s. 23.

widening income disparities [min kursivering], social unrest, widespread anxiety concerning unemployment, and ensuing political instability are seemingly endemic to the bust-and-boom cycles of global markets. For some these challenges appear so threatening that the very future of globalization is called into question.” (Waters hänvisar här, jämte två andra globaliseringskritiker, till Dani Rodriks *The Globalizaion Paradox* – som vi bekantat oss med i bakgrundsavsnittet.) Men så fortsätter han, i den positiva ton som präglar boken i sin helhet, ”These are admittedly important issues—additional ones could be added to the list—and I adress a number of them throughout the following chapters. Yet despite these concerns there are good reasons why globalization, particularly in its 3.0 manifestation, should be welcomed and supported.”⁶⁰

Waters skriver alltså fram en berättelse om globalisering och kapitalism som medger att dagens ekonomiska ordning har både positiva och negativa sidor. Han delar således inte den grundhållning som framträder i *The Greed Line*, där vi sett att kapitalistiska drivkrafter inom den globalt integrerade ekonomin förstås som ett enhetligt system, eller en uppsättning strukturer, som odlar och reproduceras av girighet, individualism och konsumism och som i och med detta anses stå i motsats till kristen etik och en teologiskt grundad syn på rättvis fördelning. På det viset menar jag att Waters intar en mer balanserad grundhållning, då han inte fördömer kapitalism som ett enhetligt system. Istället värderar han kapitalistiska drivkrafter utifrån de goda effekterna och menar att kapitalism är kompatibel med en teologiskt motiverad rättvisa.

Han konstaterar, på samma sätt som Greed Line-gruppen, ”the benefits of globalization are not evenly distributed. Although a great amount of wealth has been created over the last few decades, the gap between rich and poor has grown and is continuing to grow.” Men sedan går han i en annan riktning: ”This wealth, however, *has not been gained at the expense of the poor*, because *the top and bottom lines on the graph have both been rising*, but the gap separating them is expanding.”⁶¹ (Min kursivering.) Detta resonemang utvecklas lite längre fram i boken:

If competitive markets are operating as intended, then increased productivity, lower prices, employment, and return on capital investment should result in greater total wealth over time. And this is what has occurred over the past two decades in which unprecedented wealth has been created despite periodic financial crises and recessions. [...] Since competitive markets create periodic winners and losers among producers, workers, and investors it would also be expected that the distribution of income and wealth

---

⁶⁰ Waters, s. 2-3.

⁶¹ Waters, s. 7.

among individuals would be uneven, and again this has been the case, for the gap between rich and poor has widened since 2000.⁶²

Han formulerar sig sedan mer reserverat gällande de ökande inkomstklyftorna, jämfört med Greed Line-gruppen, och det blir tydligt att han inte vill moralisera över skillnaderna i sig: "Whether or not this gap matters is contentious". Han framstår snarast som overseende, för att ge ytterligare ett exempel: "What the social and political ramifications of this gap might mean over an extended period of time is unknown. Whether or not it is morally significant how high the ceiling climbs so long as the floor is also rising is an open question."⁶³

Utifrån de olika citaten känner vi igen en 'Paretooptimal' rättvisesyn i Waters sätt att resonera, det vill säga fördelningen är rättvis så länge inte den enes förbättring gör så att någon annan får det sämre.⁶⁴ Som vi såg i *The Greed Line*-berättelsen ställer de författarna inte upp på en sådan definition av rättvisa, inte minst eftersom de vill påvisa att många trots allt får det sämre, samt att det marknadsekonomiska systemet upprätthåller en strukturell girighet, varför en Paretooptimal fördelning av resurser måste ses som ett orealistiskt ideal. Vi kan alltså säga, med McCloskeys terminologi och med avstamp i Greed Line-gruppens kritik, att Waters i detta avseende lutar sig mot en del av neoklassisk ekonomisk teori (vi ser även kopplingar till Rawls rättviseteori) som retoriskt blir till en giftig magisk brygd när de ekonomiska förhållandena i världen idag sägs stämma överens med Paretos effektivitetsteori och dess matematiska analys av ideala kapitalistiska förhållanden.

---

⁶² Waters, s. 52. Ytterligare ett citat (s. 85) uttrycker denna 'story line,' "affluence is no longer the result of zero-sum acquisition. Excess economic resources are not attained, consumed, and invested by seizing scarce property at the expense of others. Rather, in the words of John Schneider, the 'truth is that in modern market economies the main way that people acquire wealth is not by taking it away from someone else, but by taking part in its *creation*.'"

⁶³ Waters, s. 7.

⁶⁴ Ett sådant sätt att resonera går alltså tillbaka på Vilfredo Paretos jämviktsteori, som, enligt Sandelin, Trautwein och Wundrak (*Det ekonomiska tänkandets historia*, 2008, s. 90-91), kommit att bli grunden för så kallad välfärdsteori; de översätter Paretos definition av ett jämviktsläge på följande vis: "medlemmarna av ett kollektiv åtnjuter *maximal ofelimitet* [författarnas kursivering, denna term används av Pareto istället för 'nytta'] i ett visst läge om det är omöjligt att finna ett sätt att flytta sig en aning från det läget på så vis att ofelimiteten som åtnjuts av varje individ i kollektivet ökar eller minskar. Det vill säga, varje liten förflyttning från läget ökar nödvändigtvis ofelimiteten för några individer och minskar den för andra."

Detta har senare blivit en byggsten i John Rawls rättviseteori, som vi också kan se en parallell till i Waters implicita rättvisesyn (som alltså inte moraliserar över inkomstklyftor i sig). Förutom den mer tekniska definitionen av 'Paretos optimumprincip', förklarar Rawls angående de två grundprinciperna i vad han kallar begynnelse-situationen i sin kontraktsteori: "Dessa principer utesluter att institutioner kan rättfärdigas med att någras umbäranden uppvägs av att det blir bättre totalt sett. Det må vara ändamålsenligt, men det är inte rättvist att några får mindre för att andra ska kunna få det bra. Däremot finns det inget orättvist i att ett fåtal får större förmåner, under förutsättning att mindre gynnade personers situation därigenom förbättras." (Rawls, 1971, *En teori om rättvisa*, svensk översättning 1996 Bokförlaget Daidalos AB, s. 35-36.)

Waters kan alltså i detta resonemang sägas premiera logik och ekonomiska metaforer, vilket gör att berättelsen haltar då han inte beaktar sådant som maktstrukturer och indirekt moraliskt ansvar på marknader – som alltså innebär att många marknadsaktörer faktiskt förbättrar sin egen situation på andras bekostnad, om än ej i direkt extraherande mening.

Resonemanget kring ökad sammantagen rikedom visar också att Waters tenderar att fokusera på vad Amartya Sen kallar för ”’culmination outcomes’ (that is, only final outcomes without taking any note of the process of getting there [som Sen kallar ’comprehensive outcomes’], including the exercise of freedom)”.⁶⁵ Om vi följer Sens resonemang ser vi, intressant nog, hur Waters tillhör de frihandelsförespråkare som i slutändan prioriterar den sammantagna nyttan (’utility’) av marknadssystemet på bekostnad av frihetsaspekten (vilken motiverade det marknadsekonomiska och frihandelsvänliga teoribygget hos de klassiska ekonomerna när det begav sig, enligt Sens resonemang, men som han alltså menar tappats bort när utilitaristiska resonemang vunnit mark).

Waters argument rörande ökad rikedom och kapitalism, hör samman med hans historiska argument att den ekonomiska kontexten har förändrats med kapitalismens framväxt, liksom med den globala ekonomi vi har idag. Detta är även ett kyrkohistoriskt grundat argument då Waters hänvisar till hur kyrkans relation till rikedom och ekonomi har förändrats genom historien.⁶⁶ Genom detta historiska narrativ ifrågasätter han att man från kyrkans och teologins håll många gånger tillämpar Bibelns moraliska poänger direkt in i vår tid.

Istället, menar han, borde kyrkan anpassa sin ekonomiska etik till vår tids ekonomiska kontext:

Globalization creates a new social context for assessing the moral status of affluence. When surplus economic resources become a given or attainable norm, a wholesale condemnation of the resulting affluence is effectively made extraneous unless one is prepared to argue that widespread involuntary poverty is an inherently superior way of life. Judging by the way that many critics of globalization, and more broadly capitalism, actually live their lives, poverty is not really an option that is pursued with much enthusiasm. *This is why simply parroting prominent moral and theological teachings condemning wealth seems quaintly out of touch with contemporary economic circumstances.* The bulk of this teaching was formulated in contexts in which poverty was the given norm that very few escaped, and widespread affluence was simply unattainable. Increasingly the challenge for Christian moral theology is how should

---

⁶⁵ Sen, s. 27.

⁶⁶ Waters, kap. 1, ”Christian Moral Theology and Economics”.

economic exchange be ordered in a world in which affluence, rather than poverty, is becoming ascendent?⁶⁷ [Min kursivering, för att betona kontrasten till *The Greed Line*.]

Waters betonar också att överflöd inte får likställas med girighet:

Affluence is not a fig leaf for avarice. [Originaltes kursivering] To assert that affluence is a good that should be pursued is not a rhetorical sleight of hand to justify an extreme desire to possess an inordinate amount of money, property, or possessions. To the contrary, affluence serves as a check against avarice, for affluence is not an end in itself but a proximate good that enables the pursuit of other goods. One does not (or should not) aspire to become affluent for its own sake. Rather, affluence is sought to better enable the meeting of material needs and wants, and expending, investing, or donating excess financial resources or capital helps others do the same. Market-based exchange is the most efficient method for pursuing, distributing, and increasing aggregate affluence among groups of people of varying scale, and people who are restricted or prevented from participating in markets are disadvantaged in pursuing the proximate good of affluence. This is why [...] enabling widespread participation in expanding global markets is needed to ameliorate poverty on a global scale. Granted, *the avaricious may take advantage of these new and expanding global markets, but that does not invalidate the necessity of enabling a more extensive pursuit of affluence in order to combat poverty.*⁶⁸ [Min kursivering.]

”Touché” önskar jag få höra från Peralta och Mshana et. al. angående dessa viktiga argument i relation till *The Greed Lines* onyanserade berättelse om hur den enes bröd är den andres om inte död så nöd. Waters historiska/kontextuella resonemang påminner om vikten av att utveckla ett sunt förhållningssätt till den rikedom, eller det överflöd som idag kommer allt fler till dels, snarare än att det ställs i motsats till kristen rättvisa – Waters poäng är ju att Bibelns etik inte bara fördömer ekonomiskt välstånd och när så görs måste vi beakta den ekonomiska kontext som detta gjordes i. Det senare citatet, om hur överflöd bör brukas för flertalets bästa och på så vis många gånger är av godo, utgör en mycket viktig motvikt till det generaliserande narrativet om girighet och dess negativa konsekvenser i *The Greed Line*.

2.1.3 'Kreativ förstörelse' – ett nödvändigt ont om vi vill åtnjuta de goda frukterna av global kapitalism

Innan vi utvecklar de konkurrerande narrativen vidare under nästa tema, skall vi kolla kort på hur Waters beaktar den globala ekonomins baksidor.

---

⁶⁷ Waters, s. 81-82.

⁶⁸ Waters, s. 83-84.

Han menar nämligen att det finns vissa negativa effekter som kommer av konkurrensen på globalt integrerade marknader, som inte kan undvikas om vi trots allt vill ha del av marknadsekonomins goda effekter – ”new jobs are created while old ones are destroyed; new ventures succeed while old corporations go bankrupt”.⁶⁹ Han resonerar ytterligare:

In aggregate, new and expanding global markets have increased employment, purchasing power, affluence, and wealth across the world over the past two decades. At the same time, many individuals and communities suffered unemployment, displacement, decreased purchasing power, and diminished standards of living. Seemingly the long-term benefits for civil society afforded by competitive markets cannot, at least for the time being, be separated from accompanying short-term uncertainties and anxieties.⁷⁰

Han kallar denna process för ’kreativ förstörelse’ – ett koncept som han hämtar från Joseph Schumpeters analys – och drivkraften bakom detta, menar han vidare, är entreprenörsanda och innovation. Vi skymtar hans kritiska hållning gentemot statlig styrning av marknader när han utvecklar den ekonomiska argumentationen med hänvisning till Schumpeter:

Rather [han förklarar här sin förståelse av ’genuine capitalism’], production is increased to maximize profit, and equilibrium is not an objective that can be achieved through various policies and regulations but is a consequence of the creative destruction resulting from competition. For Schumpeter, much of the criticism of capitalism is misplaced, because the ’problem that is usually being visualized is how capitalism administers existing structures, whereas the relevant problem is how it creates and destroys them.’ Consequently, it is the entrepreneur rather than established enterprises or the state that drives economic growth.⁷¹

Han lyfter följaktligen fram marknadsekonomins innovativa drivkrafter – vilket alltså ger en motbild till *The Greed Lines* ensidiga fokus på giriga drivkrafter. I analysens andra och tredje akt skall vi dock kolla på några kritiska infallsvinklar angående den tilltro till marknadens och entreprenörskapets magi som lyser fram här.

Waters menar vidare att den kreativa förstörelsen bidrar till en övergripande ekonomisk stabilitet, ’from a global perspective’, som han skriver. Man kan dock undra var oberäknliga kapitalflöden (bland annat genom utländska direktinvesteringar) passar in i denna bilden, vilket var en avgörande

---

⁶⁹ Waters, s. 61.

⁷⁰ Waters, s. 60.

⁷¹ Waters, s. 61-62.

faktor som bidrog till den ekonomiska krisen 2008, enligt Dani Rodriks kritik av allt för avreglerade kapital- och finansmarknader.⁷²

2.2 Andra akten: möjligheternas marknad eller kapitalism i kris?

Så kommer vi till det andra temat i analysen, eller andra akten. Medan den första akten fokuserar på de båda narrativens olika problembeskrivning ('de rika skor sig på de fattigas bekostnad, vilket är orsaken till ökande inkomstklyftor och ett uttryck för girighet på olika nivåer' kontra 'alla vinner på global kapitalism, dock drabbas vissa av konkurrensen på kort sikt'), handlar den andra akten om hur respektive berättelse förhåller sig till global kapitalism och frihandel mer specifikt. De ger som bekant olika svar på frågan om kapitalism är förenligt med kristen etik eller ej.

2.2.1 "theology and churches have an important role to play in uncovering the falsehood disseminated by the current capitalist regime"⁷³

I *The Greed Line* framställs girighet som inneboende i kapitalism, något som följande citat från rapporten visar tydligt:

The role of greed in the capitalist system seems to be an *integral* one. Rosario Guzman contends that greed is not merely an individual impulse but a structural one: greed "finds scientific basis in the laws of capitalism – which is to maintain profitability" *at all costs*.

According to Konrad Raiser, "Since the economic order of capitalism is based on the individualism of the *homo œconomicus* [ursprunglig kursivering] and the pursuit of 'rational' self-interest, it not only fosters greed but *depends* on the unlimited desire of greed."

That is, the system tends to generate its own dynamics such that greed becomes a normal, even a *required*, response within it. This is evident in how the proliferation of capitalism and its economic theories has also entailed the spread of mass consumerism, which, in turn, has introduced a prevailing "culture of greed based on the idolatry of accumulating goods and power."⁷⁴ [Mina kursiveringar.]

Dessa formuleringar vinklar berättelsen om kapitalism på ett visst sätt, i linje med den kritiska hållning gentemot nyliberal ekonomisk teori, kapitalism och dess globala verkningar, samt girighet som antologin förmedlar i sin helhet.

---

⁷² Rodrik, *The Globalization Paradox*.

⁷³ Hela meningen, och resonemanget, lyder: "For Jung Mo Sung and Konrad Raiser, theology and churches have an important role to play in uncovering the falsehood disseminated by the current capitalist regime, which proposes that greater consumption and economic success lead to complete self-fulfillment." *The Greed Line*, s. 22.

⁷⁴ Peralta et. al., s. 13-14.

I rapporten skriver de också: ”Jung Mo Sung proposes that the capitalist economic order *requires* a worldview *founded* on – or at least one that does not directly counter – greed.”⁷⁵ En formulering som avslöjar den vaghet eller generalisering som jag pekat på tidigare med avseende på deras argumentation kring girighet. Här inryms nämligen två olika narrativ, då tillägget ”at least one that does not directly counter greed” får helt andra implikationer än det direkta avfärdandet av kapitalism som präglar bokens argumentation i övrigt. Man kan väl säga att tillägget avslöjar det orimliga i resonemangets första del, det vill säga det orimliga i att på ett generaliserande vis hävda att kapitalism alltid hör samman med girighet.

Girighet kopplas också samman med nyliberal ideologi: ”While greed has of course existed since time immemorial, there is much more tolerance, even approval, of it in present times, representing a stark shift in moral and cultural thinking that is linked to the neoliberal revolution that has occurred over the last three decades.”⁷⁶ Kritiken av nyliberal ideologi menar jag är befogad på flera vis, också i relation till Waters, exempelvis då Larrea går till angrepp mot dess individualistiska och utilitaristiska antaganden: ”According to the methodological postulates of this school of thought, each individual rationally maximizes his or her utility, and the static equilibrium of the market guarantees that individual interests coincide with social welfare, given that society can be understood as a simple aggregation of individuals.”⁷⁷ Genom att peka på begränsningarna i en sådan människosyn, liksom behovet av institutioner (däribland statlig styrning) för ekonomisk utveckling, belyser Larrea problematiken med nyliberalismens ensidiga tilltro till marknadsliberala teorier (och dess logik) – vi berörde ju en liknande kritik i första akten gällande Waters Paretooptimala böjelse. Vi kan också se hur kritiken passar in på Waters resonemang kring kreativ förstörelse och mer specifikt argumentet att entreprenörens fria spelrum på marknaden är det som bäst matchar utbud och efterfrågan och leder till ekonomisk tillväxt – här impliceras teoretiska antaganden som inte är ’applicable to the real world’, som Larrea uttrycker det.

Men trots denna konstruktiva kritik av nyliberalismens övertro på sina teorier, eller metaforer (för att tala med McCloskey), kan vi samtidigt se att generaliseringsproblematiken i *The Greed Line* har att göra med hur kapitalism (märk väl som ett enhetligt system) likställs med just nyliberal ideologi, och att de båda knyts till girighet på samma grund. Det kunde vi se i citatet om girighet och

⁷⁵ Peralta et. al., s. 14.

⁷⁶ Peralta et. al., s. 12.

⁷⁷ Carlos Larrea, ”Inequality, Sustainability, and the Greed Line: A Conceptual and Empirical Approach to Ecuador and Latin America”, i *The Greed Line*, s. 138-140, citat 139.

nyliberalism ovan, liksom i citeringen av Konrad Raiser i det inledande blockcitatet ("Since the economic order of capitalism is based on the individualism of the *homo oeconomicus* [ursprunglig kursivering] and the pursuit of 'rational' self-interest..."). Ytterligare ett citat från rapporten visar på samma tendens: "Konrad Raiser submits that greed results from 'the human propensity to focus the longing and the search for a meaningful life and for wellbeing on 'having,' on property, possessions, and on the power to accumulate the means of life.' However, the *radical individualism promoted by capitalism* 'denies the dependency of life on relationships in community and therefore can never get enough in its search for life and wellbeing.'"78 Berättelsen som impliceras (och som utvecklas explicit i mer teologiska termer) är att gemenskap och relationer ger människor mening och är en förutsättning för ett fullgott liv, något som dock kapitalism och dess 'partner in crime' individualism inte ger utrymme för.

Detta visar således på en väldigt ensidig bild av kapitalism, som på många sätt är missvisande inte minst då många utvecklingsprojekt som syftar till att stärka olika lokala samhällsgemenskaper innefattar kapitalistiska element. Fair Trade är ett exempel på en social rörelse som bygger på kapitalistiska premisser (även om det också kan kritiseras på samma grund). Det finns alltså ingen nödvändig motsättning mellan samhällsgemenskaper och kapitalistiska drivkrafter, de kan likaväl stärka varandra, som ju Waters vill visa på. Det går också att ifrågasätta, ur ett historiskt perspektiv, att människor i vår tid skulle vara mer giriga, i och med den nyliberala ideologins framväxt, än vad som varit fallet dessförinnan genom historien. Således kan vi se, på ett liknande vis som i första akten, hur Greed Line-författarna skriver fram ett ideologiserat narrativ som bygger på generaliseringar, och som i och med det brister i verklighetsförankring.

För att vidga perspektivet något kan vi beakta en av Rodriks poänger i *The Globalization Paradox*, nämligen att olika tillämpning av kapitalism är en styrka i den globala ekonomin – och förmågan att anpassa utvecklings-policies och kapitalistiska strategier efter olika länders kulturella och politiska kontext är en förutsättning för att nyttan av globala marknader skall komma fler till dels. Denna anpassningsförmåga har visat sig vara avgörande för exempelvis de Östasiatiska framgångsländerna (under andra halvan av 1900-talet), och inte minst Kina när de börjat knappa in på sina asiatiska grannar, som Rodrik framhåller – de har då kunnat kombinera institutionella och statliga regleringar med frihandels-policies utifrån det egna landets förutsättningar.⁷⁹ Samtidigt förblir andra delar av

---

⁷⁸ Peralta et. al., s. 15.

⁷⁹ Rodrik, s. 144-156.

The Greed Lines kritiska berättelse en viktig röst i diskussionen kring dessa länders framgångar, exempelvis när det kommer till moraliska och sociala aspekter av situationen för industriarbetare i avreglerade exportzoner – landets framgångar på det hela taget (mätt i BNP) som vinnas bland annat genom att locka utländska investerare, kommer till ett pris som delar av befolkningen får betala i form av oskäligen arbetsförhållanden. Men, mer om detta lite längre fram, när vi diskuterar *The Greed Lines* omfördelningspolitik.

Greed Line-gruppens ensidiga narrativ om kapitalism och girighet visar hur de ställer kristen etik i motsats till kapitalism. Detta ligger i linje med ett av syftena med deras föreslagna greed lines, nämligen att de vill ”sharpening the awareness that there is a *fundamental contradiction* between the Christian understanding of life in sustainable communities and the values disseminated by the system of global capitalism”.⁸⁰ Men som vi redan sett i första akten av den globala ekonomins drama, och som vi nu skall diskutera vidare, delas inte ett sådant narrativ av alla teologer.

2.2.2 Möjligheternas marknad

En av Waters huvudteser, som vi redan stött på, formuleras på ett självsäkert sätt i introduktionskapitlet, ”economic globalization is the *only realistic* strategy for ameliorating poverty.” Min kursivering i vanlig ordning, då ordvalet visar på författarens riktning i narrativet, nämligen en tilltro till den globalt integrerade marknadens möjligheter – och (den mer problematiska aspekten av detta som jag varit inne på och som snart skall diskuteras ytterligare) en tilltro till vad Ha-Joon Chang kallar ’frihandelsmyten’.

Waters underbygger sin övertygelse med hänvisning till statistik som visar att antalet människor som lever i extrem fattigdom minskar: ”The percentage of people living on less than \$1.25 (US) a day in Brazil, for example, has been cut in half from 2.6 percent to 1.3 percent of the population while per capita Gross Domestic Product (GDP) has more than doubled from \$3,431 to \$7,896.”⁸¹ Han lyfter även fram Kina och Etiopien som exempel på samma utveckling, och berättar sedan följande berättelse (då han ger en förklaring till hur och varför denna utveckling kommit till skott):

These benefits are partly the result of greater trade that creates new jobs, as well as increasing purchasing power by providing cheaper goods and services. Perhaps more important, an integrated global economy stimulates the creation of capital. This is a crucial factor in alleviating poverty, for capital is the source of

---

⁸⁰ Peralta et. al., s. 23-24.

⁸¹ Waters, s. 3.

investments that in turn create production, exchange, and employment. In this respect, it should be emphasized that capital is not self-sustaining but must be constantly generated. *Policies discouraging the creation of capital, therefore, are ultimately recipes for promoting greater poverty.* As Martin Wolf has observed, the "failure of our world is not that there is too much globalization, but that there is too little."⁸²
 [Min kursivering.]

Vi kan konstatera att detta narrativ bygger på en tilltro till kapitalistiska drivkrafter, liksom på ett fokus på de positiva effekterna av ekonomisk globalisering. Retoriken bygger på kontraster då han ger en känga åt protektionistisk, eller globalt interventionistisk handelspolitik och den polemiska tonen stärks ytterligare med citatet av Wolf. Kontrasten till *The Greed Line* framstår tydligt – och Dani Rodriks beskrivning av den polariserade globaliseringsdebatten, som citerades i bakgrundsavsnittet, gör sig påmind.

Waters hänvisar till Adam Smith och David Ricardos argument om specialisering och komparativa fördelar, som talar för att alla parter gynnas av internationell handel. Han gör också en teologisk poäng kring hur fria handelsrelationer därför är ett uttryck för medmänsklig kärlek ('loving global neighbours'), en hållning som han menar är densamma som Smiths idé om individens egenintresse, vilket på samma gång är bundet till det gemensamma goda eftersom människor är beroende av att samarbeta för att säkerställa de grundläggande behov som alla delar. Det ligger alltså i allas intresse att, som Waters uttrycker det, "compete freely and fairly in global markets"⁸³

Han beaktar att ekonomisk utveckling beror på flera faktorer (inte minst spelar resurser från bistånd en viktig roll), men det blir problematiskt, menar han, om inte fri handel tillerkänns den centrala roll som det har för att få utvecklingsländer på rätt bana. Han framhåller också hur detta måste samverka med investeringar (inte minst så kallade utländska direktinvesteringar) som tillför kapital, vilket i sin tur, om det används på rätt sätt, möjliggör för länder att dra nytta av sina komparativa handelsfördelar. Handel och export av varor skapar i sin tur jobb som kan lyfta människor ur fattigdom. Således konstaterar han: "It is investment and exchange, commerce and private enterprise that create and sustain jobs, and hence the pursuit of affluence."⁸⁴ Förutom fler arbetstillfällen har vi, som nämndes ovan, att vinna sänkta priser på varor och tjänster: "Additionally, global markets lower the aggregate price of goods and services, thereby increasing

---

⁸² Waters, s. 3-4.

⁸³ Waters, s. 8-10, citat s. 10.

⁸⁴ Waters, s. 103-106, citat s. 106.

purchasing power.”⁸⁵ Om vi verkligen vill utöva ’a preferential option for the poor’ måste vi därför, menar Waters, möjliggöra för fattiga länder och människor att vara del av globala marknader.⁸⁶

Om vi jämför med Ha-Joon Changs narrativ ser vi hur Waters hoppar över en viktig sekvens i dramat när han argumenterar för att fria handels-policies kombinerat med investeringar möjliggör för fattiga länder att ’maximize their comparative trade advantages’ och på så vis öka välfärden. Han tycks nämligen glömma bort betydelsen av ’infant industry protection’, vilket varit en avgörande fas i de nu industrialiserade ländernas ekonomiska utveckling, som Chang påpekar upprepade gånger.⁸⁷ Om ett fattigt land öppnar upp för export och import utan att ha rustat den inhemska industrin och ekonomin, och tar bort restriktioner på importerade varor, så kommer prisrörelsen nedåt, som sker genom konkurrensen från billigare importerade varor, att göra det omöjligt för den inhemska produktionen att klara av denna konkurrensen, då de inte hunnit bygga upp samma konkurrensfördelar i form av billigare produktionskostnader och stordriftsfördelar, eller ens en förädlingsindustri. Resultatet skulle då inte, som Waters målar upp, bli någon egentlig höjning av inkomstnivåer och levnadsstandard.

Vi skall kolla på ett utdrag ur Changs *Bad Samaritans*, som framhåller teknologiska framsteg som en oundgänglig pusselbit för industriell och ekonomisk framgång (baserat på Sydkoreas exempel), vilket till viss del styrker Waters resonemang:

all successful cases of economic development have involved serious attempts to get hold of and master advanced foreign technologies [...] But in order to be able to import technologies from developed countries, developing nations need foreign currency to pay for them – whether they want to buy directly (e.g., technology licences, technology consultancy services) or indirectly (e.g., better machines). Some of the necessary foreign currency may be provided through gifts from rich countries (foreign aid), but most has to be earned through exports. Without trade, therefore, there will be little economic development.⁸⁸

Detta är inte minst ett viktigt komplement till *The Greed Lines* ensidigt kritiska hållning gentemot kapitalism och global handel. Men Chang bidrar också till att fylla luckan i Waters narrativ med ett stycke historisk lärdom när han fortsätter sitt resonemang: ”But there is a huge difference between saying that trade is essential for economic development and saying that free trade is best (or, at

---

⁸⁵ Waters, s. 107.

⁸⁶ Waters, s. 103, 109.

⁸⁷ Chang, 2007, *Bad Samaritans*.

⁸⁸ Chang, 2007, s. 81-82.

least, that freer trade is better) for economic development, as bad samaritans do.” Han förklarar vidare (och här sammanfattas en av huvudteserna i Changs narrativ genom vilket han vill blottlägga och motverka frihandelsmyten):

As South Korea shows, active participation in international trade does not require free trade. Indeed, had South Korea pursued free trade and not promoted infant industries, it would not have become a major trading nation. It would still be exporting raw materials [...] or low-technology, low-price products [...] that used to be its main export items in the 1960s. [...] *The secret of its success lay in a judicious mix of protection and open trade, with the areas of protection constantly changing as new infant industries were developed and old infant industries became internationally competitive.*⁸⁹ [Min kursivering.]

Changs centrala tes, angående kombinationen av protektionism och global handel, bidrar således också till ett vidare perspektiv i relation till Waters skepticism mot protektionism. Waters skriver till exempel:

Again, establishing protectionist barriers is an understandable response, but it is a temptation that should be resisted. Governments are dedicated to promoting the prosperity of their citizens, but at present *there is no realistic alternative for achieving this goal* other than a globally integrated economy. The threatened immediate interests of some individuals and communities may, for a while, be shielded, but at the cost of consigning other individuals and communities across the world to prolonged impoverishment and retarding the pursuit of affluence for nearly everyone other than those selected to be protected.⁹⁰ [Min kursivering.]

Chang skulle svara att det säkerligen finns ett alternativ, nämligen det alternativ som de rika länderna tillämpat i sin egen industriella och ekonomiska utveckling, som delvis innefattar protektionistiska åtgärder. Beakta att Chang alltså inte förespråkar protektionism för sin egen skull, eller i syftet att rädda döende industrier i redan rika länder, som verkar vara den typ av protektionism som Waters kritiserar.

Vi återkommer till problematiken kring frihandelsmyten i dramats tredje akt, som följer nu, och som är den sista delen i denna narrativa analys.

2.3 Tredje akten: Robin Hood-politik vs. marknadsstaten

Det tredje temat i denna narrativa analys fokuserar på relationen mellan marknad och stat. Utifrån de skilda narrativ som framträtt hittills är det tydligt att de två teologiska perspektiven går isär också

---

⁸⁹ Chang, 2007, s. 82.

⁹⁰ Waters, s. 108.

i denna tredje akt. En av Greed Line-gruppens huvudteser är att de vill införa 'greed lines' och därmed genomföra en mer omfattande omfördelning av resurser nationellt och globalt, varför det inte är någon överdrift att tala om deras projekt i termer av Robin Hood-politik. Waters å sin sida litar desto mer till marknadens fördelningssystem och vill därför se en stat som lämnar friare spelrum för den globala ekonomin. Liksom i diskussionen kring första och andra akten kommer vi här se att respektive berättelse utgörs av både bra och dåligt byggstoff.

2.3.1 Att ta från de rika och ge till de fattiga – men får det bukt med girigheten?

Greed Line-gruppen vill motverka girighet och ojämlik inkomstfördelning genom olika varianter av 'greed lines.' Grundtanken, som alltså svarar mot deras analys av girighet som en väsentlig del av grundproblemet, är att införa tak för inkomst- och vinstnivåer liksom för konsumtion. På samma vis som en fattigdomsgräns indikerar hur många människor/familjer som lever i extrem fattigdom, vill de märka ut var gränsen går mellan rättfärdig och orättfärdig rikedom, det vill säga när legitim inkomst/vinst/konsumtion övergår i girighet. Syftet är att omfördela den rikedom som överstiger inkomst- och vinsttaket till de allra fattigaste, vilket då, enligt min förståelse av Greed Line-gruppens analys, ses som en rättmätig kompensation till fattiga människor för vad som i kapitalismens och marknadens namn berövats dem.⁹¹ Vi kan härmed konstatera att de förespråkar en tydligt interventionistisk linje när det kommer till relationen mellan marknad och stat, liksom internationella organisationers roll.

Låt oss nu se hur en av författarna i *The Greed Line* tänker sig att 'girighetsgränsen' kan utformas och vad han menar att en sådan ökad reglering och omfördelning skall ha för effekter.

Carlos Larrea definierar 'the greed line' som "the maximum morally acceptable individual consumption level in a given historical context, *above which any increase in individual consumption is negative for society, future generations, and nature.*" (Min kursivering.) Han resonerar vidare gällande fattigdomsgränsen och spannet mellan denna och girighetsgränsen, som alltså utgör 'legitim konsumtion': "Additional individual consumption beyond poverty lines is legitimate and desirable *to the extent that higher consumption continues to contribute to the authentic realization of human potential without negatively affecting other people's rights to human*

---

⁹¹ Peralta et. al., "Report of the Greed Line Study Group" i *The Greed Line*.

realization or those of future generations as well as the integrity of ecosystems.”⁹² (Min kursivering.) Baserat på detta argumenterar han för att en omfattande omfördelning av ’giriga inkomster’ – som då även syftar till att begränsa ’girig konsumtion’ – är den enda framkomliga vägen för att lyfta människor ur fattigdom och minska inkomstklyftorna, samt motverka girighet bland toppskiktet av inkomsttagare i världen:

Clearly, the top income and wealth shares described previously signify greed. Not only are the levels well above legitimate personal need, they impinge on the rights of the majority of the world’s population and future generations to a dignified life, given the unsustainable path of the global economy. As the current situation of the global economy is ethically unacceptable and environmentally unsustainable, a partial redistribution of greedy income or consumption is not only a moral imperative, but also the only feasible way to nurture just and sustainable societies.

Och han fortsätter, i samma retoriska ton som implicerar det självklara i att omfördelning baserat på en ’greed line’ är lösningen på merparten av den globala ekonomins problem, ”How much income, then, from the top 10 percent earners must be distributed, as an ethical imperative, to substantially alleviate poverty and inequality, and progressively return the global economy to a sustainable path?”⁹³

Han ger förslag på procentsatser för andelen av dessa inkomster som behöver omfördelas i världen sammantaget, liksom i olika regioner.⁹⁴ Och förklarar angående tillvägagångssättet:

Distribution can be pursued either through voluntary contributions or through taxation by local or national governments, or through international institutions and agreements. The second option may lead to transfers designed by *given rules*, and will be fairer and more effective. *Taxes may be direct, such as income or wealth taxes, or indirect, such as taxes on financial transactions or greenhouse gas emissions.* Although such taxes *do not necessarily target greed itself*, they will contribute to social redistribution *given that wealthy households are usually the largest financial traders and largest polluters.*⁹⁵ [Mina kursiveringar.]

I dessa resonemang ser vi att konsumtionens inverkan på andra människor framställs som en nivåfråga, där inkomstens storlek antas spegla konsumtionsnivån och dess effekter; detta narrativ stämmer dock inte överens med verkliga förhållanden i flera avseenden.

---

⁹² Carlos Larrea, ”The Greed Line and Global Structural Greed Indicators” i *The Greed Line*, s. 161.

⁹³ Larrea, s. 163.

⁹⁴ Larrea, 164-165.

⁹⁵ Larrea, s. 163.

Angående de skatter som Larrea föreslår bör påpekas att han delvis slår in öppna dörrar, då dessa typer av beskattning redan tillämpas, han beaktar inte heller problematiken kring skatteflykt och att detta underminerar de goda intentionerna med ett generöst omfördelningssystem. En del av problematiken är då till vilken gräns stater och internationella organisationer kan vara generösa med befolkningens pengar, en kritisk poäng som framstår ännu tydligare i relation till Larreas resonemang kring omfördelning av toppinkomsttagarnas rikedom.

Intressant nog ser han omfördelning genom beskattning som fördelaktigt eftersom det sker inom ramen för ”given rules, and will be fairer and more effective,” men som skatteflyktsproblematiken visar är frågan för vems syften de globala ekonomiska spelreglerna är mest effektiva, och därtill hur rättvisa de är (frågor som ju sätter agendan för Greed Line-gruppens projekt och inte minst präglar narrativet om girighet och kapitalism). Det hoppfulla i sammanhanget är dock att reglerna inte är givna (även om jag förstår att det inte är det Larrea vill göra gällande, han tycks snarast syfta på fördelen med att använda sig av ett redan etablerat, och mer eller mindre reglerat, fördelningssystem), men denna väsentliga del av utvecklingsdebatten – betydelsen av lagar, regleringar och handelsavtal och hur dessa utformas – hamnar i bakgrunden i Greed Line-gruppens berättelse när dramats tredje akt om ’greed lines’ ger allt rampljus åt girighetstak och omfördelning som det primära motgiftet mot girighet och ojämlikhet. Spelreglernas roll beaktas i analysen av strukturell och institutionell girighet, men sedan inte vidare.

En jämförelse med Joseph Stiglitz hjälper oss se hur Greed Line-gruppen, trots en delvis relevant problembeskrivning, missar målet. Gruppens narrativ om ’greed lines’ kan speglas mot Stiglitz analys i *Globalization and its Discontents*, där han (som dramats första akt) framhåller att globaliseringen formats utifrån ett system där de tidigast industrialiserade, rikaste länderna förhandlat fram förmåner, bland annat genom handelsavtal, som missgynnar fattigare länder. Som vi såg i bakgrundsavsnittet, pekar han på hur ett fåtal rika länder, inte minst USA, har ett dominerande inflytande inom de internationella organisationer som sätter spelreglerna på den globala marknaden, nämligen Världsbanken, Internationella Valutafonden och Världshandelsorganisationen, och att dessa utvecklingsaktörer därmed driver igenom handels-policies som gynnar länderna i maktposition. Stiglitz vill således påvisa att det är inom detta område som en genomgripande förändring behöver göras för att påverka orättvisa strukturer – ett förändringsarbete som måste ske inom och kring dessa institutioner, inte minst måste Världsbanken, IMF och WTO demokratiseras

menar han, så att utvecklingsländerna, som merparten av organisationernas arbete berör, får vara med och styra den egna förändringsprocessen.⁹⁶

Jämför vi detta narrativ med *The Greed Line* kan vi å ena sidan se att Stiglitz institutionella perspektiv underbygger berättelsen om att rika länder (och företag) gynnar sina egna intressen på bekostnad av fattigare länder (som ju även är centralt i Changs argumentation). Han pekar ut ett systemfel som ger utrymme för maktmissbruk, vilket rimmar väl med Greed Line-gruppens analys av strukturell och institutionell girighet. Dock kan Stiglitz institutionella perspektiv också motsäga exempelvis Sungs tolkning av kapitalism som drivet av en självreproducerande strukturell girighet, då reproduktionen av vissa kapitalistiska strukturer snarast kan kopplas till dominerande institutioners (och länders och företags) konkreta handelsintressen. Å andra sidan blir det tydligt att berättelsen om 'greed lines' innebär ett missriktat lösningsförslag eftersom omfördelning av inkomster från det rikaste samhällsskiktet till det fattigaste inte förändrar de ekonomiska strukturerna, eller marknadens fördelningsmekanismer i grunden.

Vad som är än mer problematiskt är att idén om 'greed lines' inte svarar mot ett av de mest uppenbara och uttalade målen, det vill säga att begränsa individuell girighet – av det enkla skälet att girighet inte kan bantas ner till inkomst- eller konsumtionsnivå. Som Greed Line-författarna själva diskuterar rör det sig inte minst om en moralisk disposition, som alltså inte påverkas av nivåtak – majoriteten av världens inkomstagare och konsumenter som hamnar under girighetsgränsen kan likaväl vara giriga och är oundvikligen medskyldiga till att upprätthålla giriga handelsstrukturer i den mån det likställs med de indirekta negativa effekterna, för människor och miljö, som kan kopplas till massornas konsumtion. Oskäliga arbetsvillkor, exempelvis, beror på hur produktionskedjan ser ut och hur den regleras, inte vilken inkomstnivå konsumenten har!

Greed Line-gruppens framställning av 'lösningsakten' i dramat, eller 'slutet' av berättelsen, kan således sägas vara ett mindre bra narrativ. Även här reproducerar de en berättelse driven av tydliga ideal, som dock brister i fakta och logik och därmed verklighetsförankring. På det viset kan man säga, för att använda McCloskeys referens till magi, att Greed Line-författarna i denna bemärkelse föreslår ett magiskt botemedel som i slutändan visar sig vara 'snake-oil', eftersom det inte tar hänsyn till komplexa ekonomiska förhållanden.

---

⁹⁶ Stiglitz, kapitel 1, här främst s. 7, 18.

En kritik som kan riktas till antologin som helhet är att alla författare tar för givet att en omfördelning av inkomster skapar en mer jämlik situation, som skapar bättre förutsättningar för de som på detta vis lyfts ur fattigdom. Dock beaktar man inte väldiskuterade problem kring just överföring av resurser i form av bistånd exempelvis, som vi skall diskutera närmare i dialog med Waters nedan.

2.3.2 Statens – och marknadens – begränsade roll

Waters förespråkar en mer marknadsvänlig stat. Men som han förklarar i introduktionskapitlet:

This is not a radical libertarian proposal that envisions no constructive role for the state. There are no serious advocates of globalization that naively dismiss the state as an unqualified evil. To the contrary, capital creation, investment, production, trade, and economic exchange require the rule of law. It is not coincidental that failed states are among the most impoverished nations. The debate over globalization is not whether or not states have any role to play, but *the extent of their involvement and whether that involvement serves to promote or discourage the flow of capital, finance, labour, and trade.*⁹⁷ [Min kursivering.]

Staten och kyrkan bör främja fri handel – för individens bästa

Han framhåller att nationalstatens syfte är att skydda sina medborgare och verka för det egna landets och medborgarnas intressen. ”Accomplishing this task” skriver han ”has usually entailed securing physical borders from attack, unlawful entrance and exiting, and laws, policies, and institutions dedicated to regulating the production and consumption of goods and services that in turn provide employment and taxes.” I dagens globaliserade kontext, menar han dock, motverkar en sådan protektionistisk politik syftet att verka för medborgarnas välfärd och intressen, vilka snarast gynnas av öppenhet gentemot den globala marknaden – ”Adopting policies enabling free trade, foreign investment, and labour migration provides many citizens with a wider variety of affordable items, generating greater aggregate purchasing power and affluence, but at a cost to some individuals of unemployment or underemployment.” Han argumenterar vidare ”Conversely, adopting policies that restrict trade, foreign investment, and immigration may protect various economic sectors and preserve jobs, but at the cost of greater production and labour costs that are passed on to consumers through higher prices, thereby diminishing aggregate purchasing power and affluence.”⁹⁸ Här känner vi igen Waters resonemang från första och andra akten och vi kan även här

---

⁹⁷ Waters, s. 4.

⁹⁸ Waters, s. 64-65.

konstatera att Waters i sitt narrativ målar upp ett antingen-eller scenario, som dock Changs berättelse påvisar är allt för svartvitt om vi ser till vilka utvecklingsstrategier som varit framgångsrika i exempelvis Asien.

Retoriken ovan ligger till grund för Waters förespråkande av en 'marknadsstat.' I detta avseende anammar han Philip Bobbitts konceptualisering av staten och dess utveckling, enligt vilken vi nu befinner oss i en period där 1900-talets nationalstat håller på att övergå till 'the market-state';

The principal factors driving the emergence of the market-state include the "globalization of markets," mobility of capital, inability of nations to control their currencies and economies, rapid transnational economic growth, the "universalization of culture," and advances in communication and information technologies. Each of these forces simultaneously erodes the authority of the nation-state while increasing the necessity of its market-state replacement. Consequently, the "basis for the state's legitimacy" shifts, in part, "away from assuring mass welfare and towards maximizing individual opportunity."⁹⁹ [Min kursivering.]

Detta resonemang underbygger Waters narrativ om vår tids globalisering som en ny ekonomisk kontext, där också statens roll förändras – och bör anpassas – dels, som han skriver, "in reaction to the creative destruction accompanying the dynamism of new and expanding global markets,"¹⁰⁰ dels för att staten på så vis värnar medborgarnas intressen (i bemärkelsen individens materiella välfärd och valmöjligheter). En kritisk poäng i detta sammanhang rör de ideologiska och moraliska implikationerna av marknadsstatens uppgift att 'maximera individens möjligheter'. Här, liksom i första och andra akten, blir det tydligt att influenser från nyliberal ekonomisk teori lyser igenom i Waters argumentation. Som vi sett tidigare framstår detta i speglingen med *The Greed Line*, och vi kan även här konstatera att han anammar Paretooptimala och utilitaristiska antaganden som mall för verkligheten.

Diskussionen angående marknadsstaten leder Waters till den teologiska frågan "how should Christians in general, and Christian moral theology in particular, respond to creative destruction of global markets and the accompanying rise of the market-state?"¹⁰¹ Svaret finner vi bland annat i följande formulering – och här ser vi hur Waters berättelse balanserar upp den ensidigt negativa inställningen till kapitalism och global handel som *The Greed Line*-författarna förmedlar i sitt narrativ: "It is in and through the mundane activities of work and economic exchange that people

---

⁹⁹ Waters, s. 65-66.

¹⁰⁰ Waters, s. 70.

¹⁰¹ Waters, s. 71.

are enabled to put roofs over their heads and food on their tables, and in extending these opportunities to those excluded that the church's ministry in and to the world is best performed. Consequently, *the church should not be embarrassed by, much less hostile to, the requisite means of achieving these good ends: namely, the creation of capital derived through investment, exchange, and profits.*"¹⁰² (Min kursivering.) Och detta möjliggörs alltså enligt Waters genom marknadsstatens anpassning till den globala kontexten, snarare än genom nationalstatens protektionistiska riktning, varför teologiska perspektiv på ekonomi inte får stirra sig blinda på interventionistisk ekonomisk politik.

Kristna bör snarast bejaka att 'the mundane activities of work and economic exchange,' liksom investeringar och förvaltande av kapital, är att förvalta Guds skapelse. Handelsrelationer är också ett sätt att visa kärlek till vår nästa, enligt Waters, som nämnts tidigare. En återkommande poäng i hans berättelse är dock att handel och konsumtion inte får bli ett mål i sig, detsamma gäller materiellt överflöd och rikedom. Här ser vi således en beröringspunkt med berättelsen i *The Greed Line*, då Waters gör en liknande teologisk analys gällande begäret och hur materiella ting, liksom rikedom, aldrig får bli målet för våra begär (en plats som endast Gud kan ha ytterst sett) – "the limits of affluence must be acknowledged in properly ordering its pursuit, use, and enjoyment. Production, capital, and trade are important penultimate goods, but should be ordered as means that promote a fuller love of God and neighbour within the context of a material creation."¹⁰³

Detta hänger ihop med Waters uppfattning att en marknadsvänlig stat ger större handlingsutrymme för civilsamhället – där kyrkan är en aktör – den samhällssfär där människor har möjlighet att nå sant mänskligt blomstrande i gemenskaper och relationer som varken dikteras av marknaden eller staten. Marknadsstaten är alltså att föredra också av denna anledning, samtidigt som det pekar på marknadens (likaväl som statens) begränsningar.¹⁰⁴

Vi kan alltså, liksom i första och andra akten, se att Waters litar till marknadens fördelningsmekanismer, då han fokuserar på marknadens och kapitalismens positiva effekter och utifrån denna 'story line' drar slutsatsen att staten bäst säkerställer individens intressen genom att prioritera medborgarnas tillgång till globala marknader. En berättelse som när den ställs jämsides med *The Greed Line* bidrar till en mer komplex förståelse av scenerna i dramats tredje akt. Greed

---

¹⁰² Waters, s. 12.

¹⁰³ Waters, s. 111-113, 115, citat s. 112.

¹⁰⁴ Waters, s. 144.

Line-gruppens berättelse fokuserar ju enbart på den globala ekonomins negativa effekter och det utökade ansvar som de menar att staten och det internationella samfundet borde ta för att få till stånd en genomgripande omfördelning av inkomster genom direkta resursöverföringar.

Även Waters bejakar behovet av resursöverföringar i form av bistånd och välgörenhet, inte minst i krissituationer, men han betonar att det bör syfta till att möjliggöra för de som lever i fattigdom att bryta den cirkeln så att de kan ta del av ömsesidigt givande handelsrelationer (och inte blir beroende av enkelriktat givande).¹⁰⁵

Han resonerar bland annat på följande vis om bistånd:

The great strength of traditional Christian moral teaching on wealth and possessions has been its steadfast emphasis on charity as a love for needy neighbours.

This strength, however, is becoming a weakness. With its singular emphasis on charity, the dominant strand of Christian moral teaching on wealth and possessions *has much to say about the necessity of subsistence but little to offer beyond it other than caution or condemnation*. Given the growing ascendancy of an integrated global economy, such a moral vision is myopic, for it *effectively establishes subsistence as a norm*. This is tantamount to enabling the poor to rise to a certain level of material well-being but no higher, and concurrently to lower the material wellbeing of the affluent. Yet even on the basis of the most radical teachings against wealth and possessions it is difficult to justify such a latent strategy, particularly in light of a global economy that is increasingly predicated on the *creation of material abundance rather than the distribution of scarcity*. Charity or assistance will often be needed to help raise the poor to a subsistence level, *but it is exchange that will enable them to sustain and improve their material well-being*.¹⁰⁶ [Min kursivering.]

Som mina kursiveringar visar gör Waters här en viktig kritisk poäng. Man kan säga att han genom att fokusera på frågan om långsiktig/ihållande förändring inför en fjärde akt i dramat, som tycks saknas i *The Greed Line*. Man får anta att Greed Line-författarna tänker sig att en initial överföring av inkomster från exempelvis de rikaste tio procenten av befolkningen till de allra fattigaste ger förutsättningar för de senare att förändra sin situation, alternativt att de tänker sig att överföringarna (om vi till exempel ser till Larreas förslag på beskattning) skall fortgå under en längre period och att detta då 'jämnar ut spelplanen' med tiden, men någon konkret diskussion kring sådana uppföljande frågor, och problemen som omger dem, förs dock inte av författarna. Genant nog, vill jag påstå,

¹⁰⁵ Waters, s. 112.

¹⁰⁶ Waters, 109-110. För en rättvis läsning, beakta att han i sammanhanget kommenterar i en not (not 32, s. 110), "To be clear, this does not mean that scarcity and just distribution are not important issues," och han fortsätter i en mer marknadsapologetisk ton "Obviously they are important, otherwise we would have no need for economics as an intellectual discipline or markets as a practical means of matching supply with demand."

med tanke på den kritiska diskussion som förs gällande ekonomiskt bistånd och dess begränsningar både inom utvecklingsforskning och bland biståndsaktörer, en diskussion som Waters alltså beaktar, men som Greed Line-författarna tycks gå runt. Min poäng (i linje med Waters) är att det är långt ifrån självklart att ekonomiskt bistånd skapar en ihållande förbättring – vilket dock inte hindrar Greed Line-gruppen från att lägga alla sina ägg i en dylik omfördelningskorg.

Som vi varit inne på tidigare hamnar dock Waters i ett motsatt dike eftersom han lägger lite för många ägg i frihandelskorgen, också när det kommer till hur staten bör parera marknadens fram- och baksidor. Som redan diskuterats i andra akten, menar jag att Waters berättelse trots allt reproducerar en frihandelsmyt.

3. Avslutande diskussion

3.1 När utvecklings-policies övergår i 'the marvelous'

Som min narrativa analys visar framträder två konkurrerande teologiskt grundade berättelser om ekonomisk utveckling och global kapitalism. Jag menar att detta speglar ett pågående skyttegravskrig inom den större utvecklingsdebatten (som framgick i bakgrundsavsnittet), mellan de som argumenterar för att mer globalisering – i bemärkelsen global ekonomisk integration – är lösningen på fattigdoms- och utvecklingsproblematiken, och de som vill påvisa att global kapitalism och frihandel stjälper snarare än hjälper fattiga länder. Problemet med ett skyttegravskrig är att man lätt fastnar i ett dödläge, varför det inte räcker att uppmärksamma att de olika narrativen, eller förklaringsmodellerna, kompletterar varandra. Därför har jag försökt vidga perspektiven ytterligare genom att föra in några andra röster, det vill säga några andra narrativ, i diskussionen. Härigenom har jag visat på luckor i det teologiska materialets narrativ, men också missvisande och ibland rent felaktiga argument, och vidare uppmärksammat alternativa 'story-lines'. Enligt min analys, som följer McCloskey, tenderar Waters att luta sig mot ekonomisk teori som talar för frihandel, varför han gör antaganden som baseras på ekonomiska modeller – som McCloskey kopplar till matematiska metaforer och logik – snarare än verkliga förhållanden. *The Greed Line* i sin tur skriver fram ett missvisande narrativ på ett annat vis, då deras ideologiska och etiska övertygelser förbiser viktiga ekonomiska och historiska infallsvinklar. På det viset menar jag att deras förslag på hur vi bäst kan motverka fattigdom i världen i slutändan inte är realistiska – när det blir en ideologiskt motiverad berättelse som mer liknar en saga ('the marvelous' som McCloskey uttrycker det) är det ingen fruktbar strategi för ekonomisk utveckling.

Utifrån det aktuella materialet ser vi alltså tendensen att även teologin reproducerar vad som blir en polariserad och inte sällan politiserad, eller ideologiserad, debatt. Den narrativa analysen hjälper oss då att lyfta blicken och beakta ett mer balanserat spektrum av förklaringar och meningsskapande.

3.2 Viktiga lärdomar

Inom historieämnet i allmänhet och inte minst inom ekonomisk historia är det viktigt att uppmärksamma att vi skapar vissa narrativ beroende på hur vi förstår och förklarar historiska händelseförlopp. En teoretisk utgångspunkt som denna uppsatsen visar några exempel på.

I tillämpningen av min narrativa metod á la McCloskey har jag undersökt vilka narrativ som framträder hos författarna, och på samma gång diskuterat hur olika ekonomiska och politiska strategier – med fokus på handel och kapitalism – kan bidra till, eller hämma, utveckling och ekonomisk tillväxt. I och med det valda materialet tillför uppsatsen också några teologiska etiska perspektiv på dessa frågor (i och med författarnas argument kring människosyn, begär och vad som är ett gott liv), som annars inte får så mycket utrymme inom ekonomisk historia.

En central poäng i uppsatsen är att inget enskilt narrativ inrymmer hela sanningen, då våra berättelser vinklas, också när vi presenterar 'historiska fakta' och logiska resonemang. Min analys av de teologiska narrativen om global ekonomi visar att varken frihandelsförespråkare eller marknadsliberalismens motståndare kan få rätt, hur många ekonomiska argument de än kan uppstå för sin respektive hållning – de har nämligen båda rätt *och* fel, då historien visar att handel och protektionism behövs i olika kombinationer i olika kontexter. Detta är resultatet av det hela, när vi beaktar bland annat Rodriks och Changs historiska resonemang.

Jag instämmer med McCloskey när hon skriver – om vikten av att inom vetenskaplig forskning i allmänhet och inom ekonomisk forskning i synnerhet beakta 'the whole rhetorical tetrad,' fakta, logik, metaforer och berättelser – "The combination yields truth for science and wisdom for policy."¹⁰⁷

---

¹⁰⁷ McCloskey, s. 4.

4. Källförteckning

Acemoglu, Daron, Johnson, Simon och Robinson, James A., 2005, ”Institutions as a Fundamental Cause of Long-run Growth” i *Handbook of Economic Growth*, volym 1A, red. Philippe Aghion and Steven N. Durlauf, North-Holland / Elsevier B. V..

Badia-Miró, Marc, Pinilla, Vicente och Willebald, Henry, red., 2015, *Natural Resources and Economic Growth: Learning from History*, Abingdon/New York: Routledge.

Cavanaugh, William T., 2008, *Being Consumed: Economics and Christian Desire*. Michigan/Cambridge UK: Wm. B. Eerdmans Publishing Co..

Chang, Ha-Joon, 2002, *Kicking Away the Ladder: Development Strategy in Historical Perspective*, London: Anthem Press.

Chang, Ha-Joon, 2007, *Bad Samaritans: The Guilty Secrets of Rich Nations & the Threat to Global Prosperity*, London: Random House Business Books.

Deaton, Angus, 2013, *The Great Escape: Health, Wealth, and the Origins of Inequality*, Princeton New Jersey: Princeton University Press.

Dommen, Edward, 2016, ”Calvin’s Views on Greed” i *The Greed Line: Tool for a Just Economy*, red. Peralta, Athena och Mshana, Rogate, Geneva: WCC Publications.

Feinstein, Charles, 1999, ”Structural Change in the Developed Countries During the Twentieth Century”, *Oxford Review of Economic Policy* (vol. 15, nr. 4, s. 35-55). Online-resurs.

Hansen, Per H., 2012, ”Making Sense of Financial Crisis and Scandal: A Danish Bank Failure in the First Era of Finance Capitalism”, *Enterprise & Society* (vol. 13, nr. 3, september, s. 672-706). Access provided at 29 Jul 2020 09:05 GMT from Goteborgs universitet.

Larrea, Carlos, 2016, ”The Greed Line and Global Structural Greed Indicators” i *The Greed Line: Tool for a Just Economy*, red. Peralta, Athena och Mshana, Rogate, Geneva: WCC Publications.

Larrea, Carlos, 2016, ”Inequality, Sustainability, and the Greed Line: A Conceptual and Empirical Approach to Ecuador and Latin America” i *The Greed Line: Tool for a Just Economy*, red. Peralta, Athena och Mshana, Rogate, Geneva: WCC Publications.

LenkaBula, Puleng, 2010, "Economic Globalisation, Ecumenical Theologies and Ethics of Justice in the Twenty-First Century", *Missionalia: Southern African Journal of Mission Studies*, (38:1, s. 99-120).

McCloskey, Deirdre (vid tiden för utgivningsåret Donald), 1990, *If You're So Smart: The Narrative of Economic Expertise*, Chicago/London: The University of Chicago Press.

North, Douglas C., 1990, *Institutions, Institutional Change and Economic Performance*, New York: Cambridge University Press.

North, Douglas C., 1994, "Economic Performance Through Time", *The American Economic Review* (vol. 84, nr. 3, Juni, s. 359-368).

Peralta, Athena och Mshana, Rogate, red., 2016, *The Greed Line: Tool for a Just Economy*, Geneva: WCC Publications.

Peralta et. al., "Report of the Greed Line Study Group" i *The Greed Line: Tool for a Just Economy*, red. Peralta, Athena och Mshana, Rogate, Geneva: WCC Publications.

Polanyi, Karl, 1944, *The Great Transformation: The Political and Economic Origins of Our Time*, tredje uppl. 2001, Boston: Beacon Press.

Raiser, Konrad, 2016, "Theological and Ethical Considerations Regarding Wealth and the Call for Establishing a Greed Line" i *The Greed Line: Tool for a Just Economy*, red. Peralta, Athena och Mshana, Rogate, Geneva: WCC Publications.

Rawls, John, 1971, *En teori om rättvisa*, svensk översättning 1996, Göteborg: Bokförlaget Daidalos AB.

Richards, Jay W., 2009, *Money, Greed, and God: Why Capitalism is the Solution and Not the Problem*, New York: HarperCollins Publishers.

Robertson, Alexa, 2012, "Narrativanalys" i *Textens mening och makt: metodbok i samhällsvetenskaplig text- och diskursanalys*, tredje uppl., red. Göran Bergström och Kristina Boréus, Lund: Studentlitteratur.

Rodrik, Dani, 2011, *The Globalization Paradox: Democracy and the Future of the World Economy*, W. W. Norton & Company, Inc..

- Rowland, Christopher, 2009, "Liberation theology" i *The Oxford Handbook of Systematic Theology*, red. Kathryn Tanner, John Webster och Ian Torrance, Oxford Handbooks Online.
- Sandelin, Bo, Trautwein, Hans-Michael och Wundrak, Richard, 2008, *Det ekonomiska tänkandets historia*, fjärde uppl., Stockholm: SNS Förlag.
- Schön, Lennart, 2010, *Vår världs ekonomiska historia: del II Den industriella tiden*, Stockholm: SNS Förlag.
- Sen, Amartya, 1999, *Development as Freedom*, Oxford: Oxford University Press.
- Sirico, Robert, 2012, *Defending the Free Market: The Moral Case for a Free Economy*, Washington DC: Regnery Publishing.
- Stiglitz, Joseph, 2002, *Globalization and Its Discontents*, London: Penguin Books.
- Sung, Jung Mo, 2016, "Toward a Conceptual Elaboration of Structural Greed" i *The Greed Line: Tool for a Just Economy*, red. Peralta, Athena och Mshana, Rogate, Geneva: WCC Publications.
- Szirmai, Adam, 2015, *Socio-Economic Development*, andra upplagan, Cambridge: Cambridge University Press.
- Van Til, Kent A., 2007, *Less Than Two Dollars a Day: A Cristian View of World Poverty and the Free Market*, Grand Rapids, Michigan: Wm. B. Eerdmans Publishing Co..
- Waters, Brent, 2016, *Just Capitalism: A Christian Ethic of Economic Globalization*, Louisville, Kentucky: Westminster John Knox Press.
- The World Bank, 1993, *The East Asian Miracle: Economic Growth and Public Policy*, New York: Oxford University Press.